

ANVÄNDNING AV SOCIALA MEDIER OCH ÖPPNA DIGITALA LÄRRESURSER I SPRÅKUNDERVISNINGEN UR LÄRARNAS SYNPUNKT

Pilvi Koskela

Magisteravhandling i svenska

Jyväskylä universitet

Institutionen för språk- och
kommunikationsstudier

2019

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Pilvi Koskela	
Työn nimi – Title Användning av sociala medier och öppna digitala lärresorser i språkundervisningen ur lärarnas synpunkt	
Oppiaine – Subject Ruotsin kieli	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Joulukuu 2019	Sivumäärä – Number of pages 79 + 9
Tiivistelmä – Abstract	
Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää, miten ruotsin- ja saksanopettajat käyttävät sosiaalisia medioita ja avoimia oppimateriaaleja opetuksessaan. Tarkemmat tutkimuskysymykset muodostuivat siitä, miten kieltenopettajat kokevat sosiaalisten medioiden ja avointen oppimateriaalin käytön ja minkälaisia mahdollisuuksia ja haasteita he näkevät näiden käytössä olevan. Lisäksi kysyttiin kieltenopettajien mielipiteitä siitä, miten heidän mielestään sosiaalisten medioiden ja avointen oppimateriaalien käyttöä voisi kehittää, ja ovatko he itse tuottaneet ja jakaneet avointa digitaalista oppimateriaalia internetiin. Aineisto tutkimukseen kerättiin sähköisen kyselylomakkeen avulla keväällä 2015, joka lähetettiin kieltenopettajille Suomen Ruotsinopettajat ry:n sekä Suomen Saksanopettajat ry:n sähköpostilistojen kautta. Kyselyn vastaukset analysoitiin pääasiassa kvalitatiivisesti teemoittelemalla avointen kysymysten vastaukset. Lisäksi hyödynnettiin kvantitatiivista analyysia. Tutkimus osoitti, että suurin osa kieltenopettajista käyttää sosiaalisia medioita ja avoimia oppimateriaaleja viikoittain. Opettajilla oli enimmäkseen positiivisia kokemuksia molemmista: mahdollisuuksina koettiin mm. oppilaiden motivoiminen, opetuksen varioiminen sekä materiaalin helppo saatavuus ja autenttisuus. Haasteita tuottivat oppilaiden pitäminen aiheessa, ajanpuute, tekniset ongelmat, riittämättömät teknologiset taidot sekä vaikeus löytää laadukasta ja sopivaa materiaalia. Opettajat halusivat kehittää näiden käyttöä keksimällä uusia tapoja aktivoida oppilaita digitaalisten välineiden avulla, parantamalla omaa osaamistaan täydennyskoulutuksella sekä yhteistyössä muiden opettajien kanssa sekä luomalla yhteisen alustan avointen oppimateriaalien jakamista varten. Vähän yli neljännes oli tuottanut ja jakanut omaa opetusmateriaalia vastavuoroisuuden ja yhteistyön nimissä. Ne, jotka eivät olleet käyttäneet tai tuottaneet materiaalia, eivät olleet tehneet sitä kiinnostuksen tai ajanpuutteen takia tai eivät olleet kokeneet olevansa tarpeeksi päteviä materiaalin tuottajia.	
Asiasanat – Keywords: sociala medier, öppna digitala lärresorser, språkundervisning, digital undervisning, språklärare	
Säilytyspaikka – Depository: JYX	
Muita tietoja – Additional information: -	

INNEHÅLL

1	INLEDNING.....	5
2	SOCIALA MEDIER OCH ÖPPNA DIGITALA LÄRRESURSER	8
2.1	Definition av sociala medier	8
2.2	Definition av öppna digitala lärresurser	10
2.3	Exempel på olika sociala medier och öppna digitala lärresurser.....	13
2.4	Motivering till valet av tjänster	20
3	DIGITAL UNDERVISNING	24
3.1	Officiella rekommendationer för digital undervisning.....	24
3.1.1	Läroplaner	24
3.1.2	Utbildningsstyrelsens rekommendation för användning av sociala medier i undervisningen.....	26
3.2	Förutsättningar för digital undervisning	27
3.3	Pedagogik som håller på att förändras.....	29
3.4	Möjligheter med digital undervisning	31
3.5	Utmaningar med digital undervisning	35
3.6	Att producera öppet digitalt läromaterial.....	38
4	MATERIAL OCH METOD	40
4.1	Enkät som forskningsmetod	40
4.2	Formulerande och genomförande av enkät	41
4.3	Val av analysmetoder	43
4.4	Respondenterna	44
5	RESULTAT	46
5.1	Användning av sociala medier i undervisningen.....	46
5.1.1	Erfarenheter av sociala medier	50
5.1.2	Möjligheter med sociala medier	53
5.1.3	Utmaningar med sociala medier.....	54
5.1.4	Idéer för användning av sociala medier i undervisningen.....	56
5.1.5	Lärare som inte använder sociala medier i undervisningen	57
5.2	Användning av öppna digitala lärresurser i undervisningen	58
5.2.1	Erfarenheter av öppna digitala lärresurser	62
5.2.2	Möjligheter med öppna digitala lärresurser	63

5.2.3	Utmaningar med öppna digitala lärresurser	65
5.2.4	Lärarnas idéer för användning av öppna digitala lärresurser i undervisningen .	66
5.2.5	Lärare som inte använder öppna digitala lärresurser	67
5.3	Att producera öppet digitalt läromaterial.....	68
5.3.1	Lärare som producerar och delar öppet digitalt läromaterial	68
5.3.2	Lärare som inte producerar och delar öppet digitalt läromaterial	69
6	SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	70
	LITTERATUR	75
	BILAGA.....	80

1 INLEDNING

Syftet med den här magisteravhandlingen är att undersöka hur språklärare (svensk- och tysklärare) använder sociala medier och öppna digitala lärresurser i undervisningen och hurdana kunskaper och erfarenheter lärarna har om och av dessa. *Sociala medier* är tjänster på internet som används för att gemensamt skapa innehåll och bilda nätverk och där användaren har en betydande roll i tjänstens verksamhet (Kangas m.fl. 2007: 14). Det förekommer ständigt nya sociala medietjänster (såsom t.ex. Snapchat eller TikTok¹) som ungdomarna vanligtvis ganska snabbt börjar använda. De utgör en stor del av flesta ungdomars vardagliga liv och fungerar som ett huvudsakligt kommunikationsmedel bland dem. Därför kan det vara nyttigt för läraren att införa sociala medier i språkundervisningen eftersom de kan skapa nya möjligheter för undervisningen och höja elevernas motivation (se t.ex. Ekberg 2012). Sociala medier kan även öka chanser för kollaborativ inläring där alla, elever och lärare, arbetar för var och ens inläring (Kalliala & Toikkanen 2009: 13). Även utbildningsstyrelsen rekommenderar varje lärare att ha grundläggande kunskaper om sociala medier (UBS 2019) och i de nyaste läroplanerna tas det ställning till hur digitalisering ska förverkligas i skolorna (GLGU 2014; GLGY 2015). Sociala medier genomtränger nästan hela samhällets lager eftersom de påverkar samhället, ekonomin och kulturen (Erkkola 2009: 88). Sannolikt måste man kunna behärska åtminstone några av dessa i arbetslivet i framtiden. Det är därför viktigt att man lär sig att använda dessa medier redan i skolan och blir bekant med dem.

Som fenomen är sociala medier ett mycket omtalat ämne i dagens samhälle och detta också i skolvärlden. Sociala medier är dock ett rätt nytt fenomen och därför finns det inte en lång historia med studier gällande användning av sociala medier i undervisningen och speciellt språkundervisningen. Golonka m.fl. (2012) ger en översikt av över 350 studier vilket visar att det finns ganska många undersökningar om temat sociala medier, men Golonka m.fl. (2012: 84) rapporterar dock att det inte finns många undersökningar som skulle koncentrera sig på användningen av sociala medier i språkundervisningen. Vid tiden för översikten, 2012, var sociala medier i undervisning ett sällan undersökt område, men med tiden har det kommit ut alltfler studier (se vidare avsnitt 3.2 – 3.5).

¹ Se t.ex. <https://www.innowise.fi/fi/sosiaalisen-median-tilastot-ja-trendit-somekatsaus-2019/> (Hämtad: 26.11.2019)

I denna avhandling tittar jag särskilt närmare på det som kallas *öppna digitala lärresurser* som är fritt tillgängliga digitala lärresurser som får användas, kopieras och spridas fritt av alla för att undervisa, lära sig och undersöka med (OECD 2007: 10). I vissa fall får användaren också omarbeta dem fritt men då är de märkta med en särskild licens (OECD 2007: 13). Det har blivit allt vanligare att använda material som finns fritt tillgängligt på internet i undervisningen eftersom det är lättare att använda färdigt material än att göra materialet från början själv och det finns mycket material att välja emellan. I OECDs rapport (OECD 2007: 9) om utveckling av öppna digitala lärresurser konstateras det att dessa troligen kommer att bli ett vanligt undervisningsmedel i framtiden och ökar därigenom möjligheter att kommunicera globalt och utbyta åsikter. Detta har inte blivit verklighet idag även om öppna digitala lärresurser har blivit vanligare. Således konstaterar Hoosen och Butcher (2019: 50) att öppna digitala lärresurser visserligen har befrämjats av många olika instanser ekonomiskt och med annat slags stöd vilket har lett till att öppna digitala lärresurser har blivit mer bekanta världen över och deras användning har ökat. Samtidigt menar de att öppna digitala lärresurser mestadels används bara marginellt i undervisningen. Enligt Hoosen och Butcher (2019: 50) finns det varken tillräckligt med systematiskt ekonomiskt stöd eller kunskap om öppna digitala lärresurser för att mer utveckling skulle kunna ske.

Enligt min uppfattning finns det många lärare som vill börja använda mer digitalt material i undervisningen och det pågår mycket diskussion om hur man skulle kunna förverkliga digitaliseringen i skolorna. Som begrepp tycks öppna digitala lärresurser i viss mån vara obekant och därför vill jag undersöka ämnet vidare. Skolan borde vara en del i den digitala världen som vi i stort sett lever i idag. Ändå har skolans utveckling gått framåt tämligen långsamt och det verkar vara svårt att ändra skolan och införa nya metoder. I rapporten om grundskolans digitalisering av Statsrådets kansli kommer det fram att skolorna har utvecklats digitalt i en långsam takt under de senaste åren, även om digitaliseringen beaktas och planeras bättre än tidigare (Tanhua-Piiroinen m.fl. 2019: 3). I samma rapport påvisas det att lärarnas digitala färdigheter har förbättrats betydligt, men lärometoderna baserar sig fortfarande ofta på traditionella läromedel såsom läroböcker, häften och kopior.

Jag är intresserad av att veta hur språklärare använder sociala medier och öppna digitala lärresurser i undervisningen samt hur lärare upplever och uppfattar dessa. Jag vill ta reda på hur lärare förhåller sig till öppet läromaterial och om de vill själva vara med om att producera material för öppet bruk. Därtill ställer jag frågan vilka idéer lärare har för framtiden om hur

användningen av sociala medier och öppna digitala läromedel kunde utvecklas eller förbättras.

Jag började min studie på våren 2015 och slutför den nu på hösten 2019. Därför vill jag påpeka att situationen ser annorlunda ut idag än vad den gjorde för fyra år sedan. Det har skett en förändring i hur och hur mycket sociala medier och annat digitalt läromaterial används i undervisningen samt vilka de populäraste tjänsterna hos ungdomarna är. Forskning inom ämnet har ökat under de senaste åren och jag kommer att hänvisa till några av dessa. I denna avhandling kommer jag dock att mest utgå ifrån kunskapen och informationen som man hade om sociala medier och öppna digitala läresurser vid tidpunkten för den empiriska datainsamlingen (2015), men jag hänvisar även till och jämför med den nutida situationen.

Denna avhandling är en kvalitativ studie som även har kvantitativa drag. Materialet samlades in genom en webbenkät som skickades till svensk- och tysklärare genom e-postlistor. Som målgrupp valde jag att ha finska svensk- och tysklärare eftersom jag som blivande svensk- och tysklärare är intresserad av att veta hurdana erfarenheter och uppfattningar dessa språklärare har av och om dessa digitala läromedel.

I teoridelen ska jag redogöra för begreppen sociala medier och öppna digitala läresurser samt forskning relaterad till dessa. Jag ska ge definitioner för begreppen samt presentera några exempel på sociala medier och öppna digitala läresurser samt motivera varför jag har valt att ta med vissa tjänster i undersökningen. Därtill granskar jag vad digital undervisning innebär och vilka officiella rekommendationer som finns kring denna. Därefter i kapitel 4 beskriver jag avhandlingens material och metod samt i kapitel 5 presenterar jag resultaten. Till sist sammanfattar jag resultaten.

2 SOCIALA MEDIER OCH ÖPPNA DIGITALA LÄRRESURSER

2.1 Definition av sociala medier

Det finns många olika definitioner av *sociala medier* eftersom fenomenet är komplext och mångfacetterat och det är utmanande att hitta endast en passande definition. Sociala medier uppfattas oftast som ett paraplybegrepp under vilket det förekommer många olika betydelser för fenomenet. I början då sociala medier var en ny företeelse beskrevs de endast genom ett uppräknande av olika webbtjänster som ansågs höra hemma under begreppet (Pönkä & Impiö 2012: 21) medan man idag förklarar sociala medier noggrannare med sociala, samhälleliga och tekniska egenskaper.

Begreppet sociala medier är en utveckling av begreppet *webb 2.0* som medieföretagaren Tim O'Reilly konstruerade 2004 och sedan spreds begreppet till allmänt bruk (Pönkä 2014: 34). Webb 2.0 är så att säga den andra versionen av webben och beskriver hur webben har förändrats (Diaz 2012: 30). Internetanvändning baserar sig inte längre bara på envägskommunikationen såsom den ännu gjorde på 1990-talet utan internetanvändare själva kan aktivt ta del av innehållsproduktionen och kommunicera fritt med varandra (Diaz 2012: 30-31). Webben har alltså blivit mer funktionell och interaktiv under dess utveckling och för att beskriva denna nya version av internet uppkom begreppet webb 2.0. Det fanns ändå behov att beskriva närmare vad denna nya version innebär och därför pratar vi flitigt om sociala medier idag. Enligt Pönkä (2015: 34) blev begreppet sociala medier allmännare i Finland 2009, lite tidigare än i många andra länder och ersatte därmed begreppet webb 2.0.

Svenska datatermgruppen (2015) definierar ett socialt medium som en ”mötesplats på internet där innehållet skapas av användarna och vars syfte är att skapa, upprätthålla och utveckla kontakter och relationer genom informationsutbyte”. Enligt Svenska datatermgruppen (2015) kan begreppet i plural användas för att hänvisa till två eller flera sociala medier eller användas som ett kollektivt uttryck för hela fenomenet som en kommunikationsmiljö.

Kangas m.fl. (2007: 11) menar att sociala medier består av tre begrepp: webb 2.0, innehåll och gemenskap. Enligt Kangas m.fl. (2007: 12) är webb 2.0 ett antal olika teknologier som möjliggör gemensam innehållsproduktion och –delning. Innehållet är det vad användare producerar och delar på sociala medier. Av användare bildas gemenskaper som strukturerar

innehållet. Innehåll på sociala medier kan produceras av en redan existerande gemenskap eller en gemenskap som bildas av individer som producerar innehåll på en och samma tjänst. Kangas m.fl. (2007: 15) påpekar dock att alla användare i sociala medier inte nödvändigtvis hör till någon gemenskap utan utnyttjar dem för sina egna behov. Kangas m.fl. (2007: 14) beskriver vidare att sociala medier är sådana tjänster som antingen bildas av innehåll som användare själva helt producerar eller av verksamheten som användare utövar i tjänsten och därmed bidrar till tjänstens värde.

Erkkola (2009: 88) ser på sociala medier som en process som har interaktiva, teknologiska och strukturerade egenskaper. På sociala medier bygger individer och grupper tillsammans betydelser med hjälp av innehåll, gemenskap och teknologiska möjligheter (Erkkola 2009: 88). Erkkola (2009: 88) påpekar ytterligare att sociala medier också har en annan betydelse: det är ett postindustriellt fenomen som påverkar samhället, ekonomin och kulturen eftersom sociala medier förändrar och har förändrat produktionens och distributionens struktur. Detta kan jämföras med Kalliala och Toikkanen (2012: 18) som menar att sociala medier är en offentlig miljö där man diskuterar, bygger upp kunskap och delar det tillsammans med andra människor. Innehållet i sociala medier byggs av användare, vilket betyder att människor inte längre är bara konsumenter på internet utan också producenter av innehåll vilket man gör i samarbete med andra användare (Kalliala & Toikkanen 2012: 18).

Diaz (2012: 35) konstaterar att skillnaden mellan sociala medier och traditionella massmedier – såsom radio och tv – är kommunikationens riktning. Massmedier är envägskommunikativa, dvs. användare tar emot information som median erbjuder utan att användaren har möjligheten att kommentera informationen genom samma kanal och ta del av innehållsproduktionen. Sociala medier i sin tur möjliggör mångsidigare kommunikation och flera människor kan bidra till innehållsproduktionen. Kännetecknande för sociala medier är även att en och samma tjänst oftast innehåller flera olika verktyg som kan användas på en adress, dvs. en tjänst kan bjuda på möjligheten att dela foton, blogga och diskutera på en och samma plats under ett användarnamn (Suominen & Nurmela 2011: 165). Pönkä och Impiö (2012: 24) noterar hur det är möjligt att använda ett enda socialt nätverk eller hur användandet kan spridas mellan många olika tjänster. Olika funktioner och innehåll i olika sociala medier kan länkas, integreras och inbäddas till varandra. Typiskt för sociala medier är ytterligare att de oftast är personliga tjänster, dvs. man måste registrera sig i tjänsten och ge åtminstone några av sina personuppgifter för att kunna logga in och använda tjänsten. Idag används

sociala medier mest på mobila enheter i applikationer medan de först användes på datorn genom webbläsaren.

Ett socialt nätverk kan vara slutet eller öppet eller någonting däremellan vilket betyder att innehållet i nätverket kan delas öppet till alla eller endast till de personer som har tillgång till nätverket (Suominen & Nurmela 2011: 169). Suominen och Nurmela anser att det är bäst att hålla nätverket så öppet som möjligt eftersom grundprinciperna för sociala medier är öppenhet och fri informationsdelning. I undervisningen är det ändå viktigt att tänka igenom öppenheten noggrant eftersom det kan vara en knäckfråga för många: alla vill inte agera så öppet på internet och dela med sig av sina tankar och åsikter. Om man vill vara öppen på internet beror det också på temat. Känsliga saker vill många helst inte ta upp inför allas ögon och alla är inte så benägna att publicera någonting man själv har producerat (Suominen & Nurmela 2011: 169).

Sociala medier möjliggör nya saker som inte var möjliga tidigare såsom att kunna upprätthålla kontakten och kommunicera med varandra på nya sätt, att gemensamt producera innehåll och ta del av varandras visdom samt att dela egenproducerat material och använda öppet material som är producerat av andra (Kalliala & Toikkanen 2012: 19). Sociala medier möjliggör således bl.a. mångsidig kommunikation, problemlösning i samarbete med andra och konstruktion av gemensamt innehåll (Suominen & Nurmela 2011: 165).

Med sociala medier avser jag i denna avhandling webbtjänster och mobilapplikationer som används för att kommunicera samt att skapa och dela innehåll med andra människor (jfr Pönkä 2015: 36). Så som jag ser det är innehållet inte statiskt utan förändras och redigeras hela tiden på sociala medier och detta gör man i ett socialt sammanhang i samarbete med andra människor. Det sociala utgör en betydande egenskap. Jag anser sociala medier vara också sådana som i princip vem som helst kan använda om man bara har internetuppkoppling.

2.2 Definition av öppna digitala lärresurser

Det är inte helt lätt att definiera begreppet öppna digitala lärresurser (eng. *Open Educational Resources* = OER) och avgränsa vad som kan upplevas höra till begreppet. Det finns många definitioner till termen beroende på vem som definierar. Enligt Pawlowski och Bick (2012: 209) finns det inget samförstånd om hur man ska begränsa definitionen av öppna digitala lärresurser och därför är det ibland svårt att säga vad som räknas dit. I princip kan man

konstatera att allt digitalt material som kan utnyttjas i undervisningen och inläringen samt är fritt tillgängligt för alla är öppna digitala lärresurser (Pawlowski & Bick 2012: 209). Till deras natur hör att de får användas, kopieras, spridas och omarbetas fritt av alla bara de är märkta med en öppen licens, såsom en av Creative Commons-licenser (UNESCO 2015). De är fria för att användas i undervisningen, inläringen eller undersökningen (UNESCO 2015).

Pawlowski och Bick (2012: 209) anger att åtminstone följande typer av öppna digitala lärresurser förekommer: digitala lärobjekt; digitala textböcker; digitala artiklar och tidningar; olika programvaror som kan användas för att producera lärresurser eller för att kommunicera och samarbeta; digitala verktyg för undervisningsplanering; samt enkla resurser (t.ex. bilder, länkar eller korta texter) som inte har ett pedagogiskt syfte som sådan men används vanligtvis för att stödja och förtydliga undervisningen. Lärresurser kan alltså t.ex. vara kursmaterial, läroplaner, textböcker, videor, ljudfiler, test och prov, animationer, övningar, föreläsningar, spel och mycket mer annat. De kan vara allting från en fullständig kurs till en enda bild. Grodecka och Śliwowski (2014: 8) menar att öppna digitala lärresurser kan vara tillgängliga på internet eller även som utskrift, på DVD eller i någon annan form. Grodecka och Śliwowski (2014: 8) påpekar dock att allt undervisningsmaterial på internet inte kan klassas som öppen lärresurs. Om materialet är skyddad enligt upphovsrättslagen och om det inte har någon öppen licens som tillåter användning, kopiering, spridning eller omarbetning av materialet, är det inte fråga om öppen lärresurs, även om materialet är gratis.

Historien bakom öppna digitala lärresurser kan spåras till 1990-talet då termen lärobjekt (eng. *learning object*) introducerades av Wayne Hodgins (Wiley 2006: 1). Som sådan hänvisar termen till alla enheter, digitala eller icke-digitala, som kan användas för undervisning, inläring och träning, men med tanke på öppna digitala lärresurser innebär termen särskilt betydelsen om att lärobjekt går att använda om och om igen i olika inläringssituationer och detta har påverkat uppkomsten av öppna digitala lärresurser (Wiley 2006: 1). Öppna digitala lärresurser är ett relativt nytt fenomen och termen kom upp för första gång år 2002 i ett forum som ordnades av UNESCO (2002: 24). I forumet ville man skapa internationella lärresurser som skulle vara öppna för hela världen. En förebild för öppna lärresurser är MITs (Massachusetts Institute of Technology) *Open CourseWare* (OCW) som är en webbplats där allt kursmaterial på universitetet publiceras för fri användning och där det är möjligt för vem som helst att ta del av undervisningen (Kalliala & Toikkanen 2012: 88). Eftersom det blev en

så stor succé grundades det ett OCW-konsortium som består av hundratals universitet världen över (Kalliala & Toikkanen 2012: 88).

I OECDs rapport (OECD 2007: 9) om utveckling av öppna digitala läresurser förutspåddes att de kommer att bli vanliga som undervisningsmedel och att de därigenom ökar möjligheter att kommunicera globalt och utbyta åsikter mer omfattande. Förväntningarna var höga men man har ännu inte nått dit eller fullt ut kunnat utnyttja alla de möjligheter som öppna digitala läresurser har att erbjuda. Det har gjorts otaliga försök världen över för att främja användning av öppna digitala läresurser och göra dem mer kända för människor (Hoosen & Butcher 2019: 50). Dessa försök har ändå inte lyckats helt då öppna digitala läresurser bara används marginellt i undervisningen idag (Hoosen & Butcher 2019: 50).

Öppna digitala läresurser har mest utnyttjats på högskolenivå och där utvecklats mest och blivit mest undersökta, men vad de här läresurserna har att erbjuda för grundskolan och andra stadiet vet man inte än så mycket om idag. De flesta studier om öppna digitala läresurser har utförts i USA och i Asien och det pratas om OER-rörelsen som är starkt internationell. I det finska samhället tycks digitalt lärmaterial fortfarande vara ganska obekant trots att skolan har blivit alltmer digital över tid och datorer, pekplattor och andra digitala enheter används dagligen i många skolor.

Jag finner att öppna digitala läresurser är ett tämligen obekant begrepp i Finland och hörs inte mycket i allmänna eller utbildningsdiskussioner men digitala läromedel utnyttjas ändå ganska mycket av lärare och är en del av vardagen i de flesta läroanstalten. Det finns några föreningar eller liknande i Finland som har som syfte att främja digitalt lärande t.ex. *Suomen eOppimiskeskus* och *EduCloud Alliance (ECA)*. Suomen eOppimiskeskus² är en riksomfattande förening vars syfte är att främja användning, undersökning och utveckling av digitala läremetoder i företag, läroanstalt och andra organisationer. Framförallt satsar föreningen på att sprida aktuell information om hur digitalt lärande utvecklas och hurdana erfarenheter det finns runt om i Finland om temat. EduCloud Alliance³ som påbörjades av undervisnings- och kulturministeriet har som syfte att förverkliga en öppen molntjänst för utbildning. Undervisnings- och kulturministeriet samt Utbildningsstyrelsen har också satt

² <https://eoppimiskeskus.fi/yhdistys/> (Hämtad: 7.10.2019)

³ <https://educloudalliance.org/> (Hämtad: 7.10.2019)

igång ett projekt med *CSC – Tieteen tietotekniikan keskus* för att skapa en nationell plats⁴ där alla öppna digitala läresurser kan samlas. Tjänsten planeras vara riktad till alla utbildningsstadier och det finns redan en liten kollektion av öppna digitala läresurser på projektets hemsida⁵. Många högskolor i Finland har också lagt ut kurser och annat läromaterial på internet som står för fri användning, t.ex. Jyväskylän yrkeshögskola⁶ och Helsingfors universitet⁷. Jämfört med internationella högskolor är urvalet av öppna kurser vid finska högskolor dock tämligen litet ännu. Ett exempel på ett samarbete med flera internationella högskolor är internetsidan *edX*⁸ som innehåller ett stort urval av öppna kurser, men som någon finsk högskola inte ännu är med i.

Jag väljer att definiera öppna digitala läresurser som sådana resurser som är producerade för undervisning och inläring och är fritt tillgängliga på internet och således inte är upphovsrättsskyddade. Jag vill påpeka att öppna digitala läresurser och sociala medier överlappar varandra, vilket betyder att några öppna digitala läresurser kan ha sociala egenskaper och kan därmed ses vara sociala medier, medan andra läresurser inte har ett tvåvägskommunikativt syfte och alltså inte kan klassificeras som sociala medier.

2.3 Exempel på olika sociala medier och öppna digitala läresurser

Några typiska och kända exempel på sociala medier är den sociala nätverkssidan *Facebook*, mikrobloggen *Twitter*, videotjänsten *YouTube* samt *wikier* och *bloggar*. Enligt Pönkä och Impiö (2012: 23) är det krävande att klassificera olika tjänster inom sociala medier i lämpliga klasser eftersom tjänsterna ofta är komplicerade och kan ha många användningssyften. Det kan även vara svårt att skilja på ett socialt medium och en webbtjänst. För att känna igen ett socialt medium ska man tänka på om det byggs upp gemensamma betydelser i tjänsten i fråga (Pönkä & Impiö 2012: 24). Detta betyder att det ska förekomma diskussion, kommenterande,

⁴ https://minedu.fi/artikkelit/-/asset_publisher/avoimet-oppimateriaalit-tukemaan-jatkuvaa-oppimista (Hämtad: 8.10.2019)

⁵ <https://aoe.fi/#/etusivu> (Hämtad: 8.10.2019)

⁶ <https://oppimateriaalit.jamk.fi/> (Hämtad: 8.10.2019)

⁷ <https://mooc.helsinki.fi/> (Hämtad: 8.10.2019)

⁸ <https://www.edx.org/> (Hämtad: 8.10.2019)

utvärdering, poängsättning eller något annat slags innehåll som är användargenererat och skapar nya betydelser i det ursprungliga materialet (Pönkä & Impiö 2012: 24). För att förklara vad detta betyder i praktiken representerar t.ex. ett videoklipp som lagts upp på webben inte sociala medier som sådant, men då någon kommenterar, poängsätter eller gör en egen redigerad version av klippet blir det då sociala medier (Pönkä & Impiö 2012: 24).

Härnäst skall jag beskriva några centrala tjänster och jag börjar med den största tjänsten. Facebook hade 1,49 miljarder aktiva användare i juni 2015 och var därmed det populäraste sociala nätverket i världen⁹ medan det i juli 2019 hade 2,41 miljarder aktiva användare och alltjämt är den populäraste sociala medietjänsten¹⁰. På Facebook skapar användaren en personlig profil på webbplatsen där man lägger valda uppgifter om sig själv och bestämmer om sina sekretessinställningar (Suominen & Nurmela 2011: 174). Man kan lägga till andra användare som vänner och vara i kontakt med dem genom att skicka privata meddelanden, chatta, skriva på deras ”vägg”, kommentera och gilla deras statusuppdateringar och publicera sina egna statusuppdateringar. Man kan använda sig av text, bild och videoklipp. Det går också att skapa grupper och sidor på Facebook. Företag, organisationer, varumärken samt berömda personer kan skapa sina egna Facebook-sidor som är riktade till konsumenter eller beundrare som kan få aktuella uppdateringar om personen eller organisationen i fråga och kommunicera med dem (Facebook 2016). Sidor får bara skapas av officiella företrädare medan Facebook-grupper däremot kan skapas av vem som helst. På en gruppssida kan en grupp Facebookanvändare dela uppdateringar, foton eller dokument med varandra om ett specifikt ämne som alla gruppens medlemmar är intresserade av. Facebook-grupper kan vara öppna, slutna eller hemliga. Öppna grupper kan vem som helst se och gå med i. Slutna grupper kan alla hitta, men bara gruppens medlemmar kan se publicerade inläggen och man måste be för att få gå med i gruppen. Den hemliga gruppen kan bara gruppens medlemmar se och för att få gå i med gruppen måste man läggas till eller bjudas in av en medlem. (Facebook 2016)

En annan stor aktör inom sociala medier är Google. Först var Google enbart en sökmotor och ännu idag är det den mest kända av Googles produkter eftersom *Google Search* är den största sökmotorn i världen (Diaz 2012: 179). Google erbjuder dock också många andra tjänster som

⁹ <http://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/> (Hämtad: 17.9.2015)

¹⁰ <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/> (Hämtad: 14.11.2019)

oftast är kostnadsfria. För att Google ska kunna erbjuda kostnadsfria produkter för konsumenter betyder det dock att Google samlar in användarnas uppgifter, såsom sökinformation och webbhistorik för att sedan kunna rikta rätt typ av annonser för varje användare (Diaz 2012: 180). Diaz (2012: 181) anser att det är viktigt att veta hur Google fungerar, framför allt om man är lärare, av just denna anledning att användarinformation samlas in alltid när Googles produkter används. För att kunna använda Googles tjänster måste man vara registrerad och ha ett Google-konto (Diaz 2012: 183).

En av Googles tjänster är *Google Docs* som i princip består av samma funktioner som Microsoft Office-paketet, men skillnaden är att programmen är webbaserade och kostnadsfria (Diaz 2012: 184). Google Docs kan alltså beskrivas fungera som ordbehandlingsprogrammet Microsoft Word, *Google Sheets* som kalkylprogrammet Microsoft Excel och *Google Slides* som presentationsprogrammet Microsoft Powerpoint (Google 2015b). Dessa program fungerar annars likadant som motsvarande program på datorn, men med dessa webbaserade program kan man skapa dokument och sedan redigera det tillsammans med andra så att var och en kan delta från sina egna enheter bara man har internetanslutning. Den som skapar dokumentet kan bestämma vem som kan se och redigera dokumentet genom att antingen bjuda in någon annan via e-post eller dela länken till dokumentet (Diaz 2012: 184). Det kan vara flera som bearbetar dokumentet samtidigt och därför lämpar sig dessa program väl för processkrivning (Kalliala & Toikkanen 2012: 33). Google erbjuder också ett program för enkätundersökningar (*Google Forms*), en programvara för att skapa och dela webbplatser (*Google Sites*), *Google Calendar* som möjliggör delning av kalendrar och evenemang med andra personer samt en digital översättningstjänst *Google Translate*. Översättningarna baserar sig på översättningar som har gjorts av mänskliga översättare och programmet försöker identifiera mönster i miljontals dokument för att hitta den bästa översättningen (Diaz 2012: 198).

Nära förknippat med Google Docs är delning av filer (Kalliala & Toikkanen 2012: 32-33). Förut var man tvungen att skicka stora filer genom e-post i brist på bättre alternativ, vilket inte var smidigt, men nuförtiden kan filer delas genom olika service på internet. Idag är de populäraste fildelningsprogrammen *Google Drive* och *Dropbox*. De kan också kallas molnlagringstjänster därför att olika slags filer såsom bilder, dokument och videoklipp kan lagras där och delas till andra (Diaz 2012: 188). Man kan komma åt sina filer från olika enheter bara man har tillgång till internet. Alla filer som skapas i Google Docs lagras automatiskt på Google Drive.

Speciellt för undervisningen har Google utvecklat tjänsten *Google Classroom* som är kostnadsfri samt annonsfri och vilket utbildningsinstitut som helst kan registrera sig i som användare (Diaz 2012: 181). Tjänsten fungerar som ett virtuellt klassrum där läraren och eleverna kan mötas och uppgifterna kan delas och lämnas in (Google 2015a).

Google skapade också ett liknande socialt nätverk såsom Facebook som hette Google Plus (även Google+ eller G+) som lanserades 2011 (Kalliala & Toikkanen 2012: 60). Tjänsten hade 300 miljoner aktiva användare i juni 2015 vilket var betydligt mindre än antalet Facebook-användare¹¹. På grund av den dåliga framgången lades tjänsten ner våren 2019.

Utöver kommunikation, processkrivning och fildelning möjliggör sociala medier nya sätt att publicera texter och förmodligen är det mest välkända mediet för detta bloggar (Kalliala & Toikkanen 2012: 19). Dessa kan också kallas *webbdagbok* vilket tydligt förklarar att en blogg är en slags dagbok som förs på internet. Kalliala och Toikkanen (2012: 19-20) beskriver en blogg som en uppsättning artiklar som står i kronologisk ordning skrivna av en eller flera skribenter vilka läsare vanligtvis kan kommentera. Det viktiga i bloggandet är interaktionen mellan skribenten och läsarna samt interaktionen mellan olika bloggar (Kalliala & Toikkanen 2012: 20). Vanligtvis innehåller en blogg mestadels text, men ofta också bilder, videoklipp och ljud (Suominen & Nurmela 2011: 73-74). Man kan blogga ensam eller med en grupp och bloggen kan vara öppen för alla att läsa eller privat så att bara de som har lösenordet till bloggen kan läsa den (Suominen & Nurmela 2011: 74). År 2014 läste 48 % av hela finska befolkningen bloggar och de flitigaste läsarna var 16–34-åringar (nästan 70 %)¹². Idag läser 38 % av finländare bloggar, men hos äldre åldersgrupper är det lite vanligare än hos yngre: 55 % av människor vid 35-44 åldern och 55 % av människor vid 25-34 åldern läser bloggar medan bland 16–24-åringar är procenttalet 45¹³. Detta visar alltså att bloggarnas popularitet har sjunkit betydligt bland hela folket, men tydligast bland unga finländare.

En typ av bloggande är mikroblogger som möjliggör publicering av korta inlägg. Deras syfte är att förmedla korta meddelanden snabbt och enkelt mellan många personer. Exempel på sådana tjänster är *Twitter* och *Tumblr* (Suominen & Nurmela 2011: 134-135; Kalliala & Toikkanen 2012: 20-21). Suominen och Nurmela (2011: 134) betvivlar dock om uttrycket

¹¹ <http://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/> (Hämtad: 6.11.2015)

¹² https://www.stat.fi/til/sutivi/2014/sutivi_2014_2014-11-06_kat_003_fi.html (Hämtad: 14.11.2019)

¹³ https://www.stat.fi/til/sutivi/2019/sutivi_2019_2019-11-07_fi.pdf (Hämtad: 14.11.2019)

mikroblogg är passande eftersom de uppfattar att kommunikationen på mikrobloggar liknar mer kommunikationen på diskussionsforum än på bloggar.

Det sociala på sociala medier möjliggör samarbetet som t.ex. kan utövas genom att använda olika *wikier*. Wiki är en plattform på internet där man kan skapa sidor och innehåll i samarbete med andra (Suominen & Nurmela 2011: 143). Det går att ändra innehållet snabbt och enkelt och vem som helst kan bidra och bearbeta sidorna och tillsammans bygga ny information (Suominen & Nurmela 2011: 143). Sidorna på en wiki kan länkas till varandra och formas till en helhet. De flesta wiki-program har öppen källkod, vilket betyder att de får användas fritt och laddas ned av vem som helst (Suominen & Nurmela 2011: 143). En wiki kan vara öppen för alla som rör sig på internet eller även sluten och avsedd bara för en viss grupp (Suominen & Nurmela 2011: 143). Det mest välkända exemplet på en wiki är *Wikipedia* och är samtidigt den största encyklopedin i världen. Artiklar på Wikipedia är skrivna av frivilliga som skriver utan belöning och vem som helst med internetuppkoppling kan bidra och göra ändringar i artiklar (Wikipedia 2015b). Enligt Wikipedias (2015b) filosofi är det som skrivs viktigare än expertisen eller egenskaper hos skribenten. En av skolans uppgifter är att lära kritiskt tänkande och det kan man lära sig i t.ex. att bedöma om Wikipedia-artiklar är trovärdiga (Diaz 2012: 202). För att kunna vara källkritisk är det naturligtvis också viktigt att jämföra artiklar och källor och dra sina egna slutsatser från flera källor än bara en. Suominen och Nurmela (2011: 143) konstaterar att många tror att en wiki och Wikipedia är en och samma sak, men egentligen är Wikipedia en webbplats som använder sig av wiki-tekniken. Andra kända wiki-projekt är t.ex. *Wikimedia Commons*, *Wikibooks*, *Wikiversity* och *Wiktionary*.

En annan webbaserad tjänst för gemensam textproduktion är *Etherpad* som möjliggör skrivning mellan flera skribenter i realtid. Flera skribenter kan skriva och redigera ett dokument samtidigt och var och ens bidrag visas omedelbart till andra deltagare (Kalliala & Toikkanen 2012: 112-113). Vem som helst kan använda tjänsten utan att behöva logga in sig vilket skiljer Etherpad från några andra textredigerare såsom Google Docs. Etherpad fungerar under öppen källkod vilket betyder att andra fritt kan återanvända programkoden och anpassa den efter sina egna behov (Kalliala & Toikkanen 2012: 112-113). Därför finns det olika tjänster på internet som använder sig av Etherpads programvara, t.ex. i Finland tjänsten *Muistio av Tieke*¹⁴.

¹⁴ <http://muistio.tieke.fi/> (Hämtad: 18.2.2016)

Att publicera videoklipp på internet är en populär form av kommunikation nuförtiden. Detta visades vara sant när videodelningsforumet YouTube blev världens näst största sökmotor efter Google år 2008 (Kalliala & Toikkanen 2012: 43). Även om YouTube är den största videotjänsten på marknaden, finns det åtminstone tiotals andra tjänster av liknande art uppskattar Kalliala & Toikkanen (2012: 43). Videoklipp kan inspelas och laddas upp på internet av nästan vem som helst eftersom man enkelt kan filma t.ex. med sin smarttelefon eller pekplatta och man behöver inte ha dyr filmutrustning för att producera goda videofilmer. Av den anledningen finns det många olika typer av videor på YouTube med olika ändamål, t.ex. inspelade föreläsningar eller konferenser, humorvideor, hobbyvideor, undervisningsvideor och s.k. vloggar alltså videobloggar (Kalliala & Toikkanen 2012: 43-44). Kommunikationen sker mestadels i kommentarsfälten där tittare kan kommentera videon och innehållsskapare kan svara på kommentarer. YouTube är nuförtiden en del av Google och på så sätt en av Googles produkter (Diaz 2012: 40).

Förutom videoklipp kan man förstås publicera och dela sina egna foton på internet. *Flickr* är en sådan tjänst och utgör en bild- och videobank där registrerade användare kan ladda upp sina egna bilder eller videor gratis (Diaz 2012: 42). Innehållet man lägger upp på sidan kan vara privat eller för fri användning. Då kan man även märka sina bilder med vissa Creative Commons-licenser som uppger hur de får användas och spridas (Diaz 2012: 42).

Ett litet annat sätt att närma sig bild- och videodelning bjuder tjänsten *Instagram* på. Det är ett kostnadsfritt program för smarttelefoner där man kan dela sina egna bilder och videoklipp (Diaz 2012: 43). Idén med applikationen är att man tar bilder med telefonens kamera och att man sedan kan redigera dem i telefonen innan man publicerar dem. Diaz använder termen *bilblogga* som beskriver väl hur Instagram fungerar: man lägger upp bilder såsom man skulle lägga upp blogginlägg och delar dem med sina följare som kan kommentera och gilla bilder.

Utöver bilder kan det även laddas upp färdiga presentationer på internet. Diaz (2012: 232-233, 239) presenterar två av dessa: *SlideShare* och *Prezi*. *SlideShare* är en tjänst där vem som helst kan ladda upp sina presentationer, t.ex. PowerPoint- eller Keynote-presentationer och avgöra själv om de ska vara privata eller offentliga. De offentliga presentationerna står för fritt bruk och vem som helst kan använda dem och söka efter olika presentationer i det ämnet man vill. *Prezi* är ett webbaserat presentationsprogram som möjliggör ett lite annorlunda sätt

att skapa presentationer än de vanliga presentationsprogrammen gör. Idén med Prezi är att man kan zooma in på presentationens olika delar och visa hela presentationens uppbyggnad och dess olika delar vilket underlättar mottagarna att förstå helheten. Det går också att skapa en presentation som flera personer kan redigera och presentationen kan publiceras offentligt på Prezi då vem som helst kan hitta och använda den och dela den med andra.

Sociala medier möjliggör nya sätt att kommunicera och ha kontakt med andra människor. En del av kommunikationsmedlen är synkrona medan andra är asynkrona. Synkrona kommunikationsmedel är sådana där meddelanden förmedlas omedelbart när de skickas och alla deltagare ska vara samtidigt vid kommunikationskanalen för att ta emot meddelandet, t.ex. är telefonsamtal eller chattediskussioner sådana (Kalliala & Toikkanen 2012: 52-53, 59). Vid asynkrona kommunikationsmedel mottas meddelandet senare än när det skickas och vanligtvis förväntas det inte att mottagaren svarar omedelbart (Kalliala & Toikkanen 2012: 52-53, 59). E-post och textmeddelanden är t.ex. sådana asynkrona kommunikationsmedel.

Diskussionsforum kan vara asynkrona eller synkrona (Suominen & Nurmela 2011: 51). Diskussionerna lagras på internet och då kan man återkomma till diskussionen senare. Synkrona diskussionsforum kan kallas också chattar. Chatterfunktioner finns även inkluderade i många sociala nätverkstjänster, såsom på Facebook eller på Skype, men det krävs att man har ett konto och är inloggad i tjänsten för att kunna chatta (Diaz 2012: 154). Det finns dock verktyg på webben för öppna chattar som går att spara och är lätta för läraren att överblicka (Diaz 2012: 154; 156).

Utöver att kommunicera skriftligt på internet, går det även att kommunicera muntligt och i videoform då det troligtvis inte uppstår så mycket missförstånd som i skriftlig form. Via *Skype* kan man ringa kostnadsfria telefon- och videosamtal över internetuppkoppling (Diaz 2012: 158-159). Man måste registrera sig till tjänsten och andra, som man vill ringa till, måste även vara registrerade. *Skype* går att använda på olika enheter. Tjänsten möjliggör telefon- eller videosamtal även mellan flera deltagare och då kan det talas om webbkonferens. En webbkonferens är en synkronisk audio- eller videokonferens mellan många deltagare (Kalliala & Toikkanen 2012: 59).

En annan tjänst för mångsidig kommunikation är *WhatsApp Messenger* (i vardagligt språk *WhatsApp*) som är en mobilapplikation för smarttelefoner med vilket användare kan skicka gratis textmeddelanden till varandra. Utöver textmeddelanden kan användare också skicka bilder samt ljud- och videomeddelanden och även göra telefonsamtal. Applikationen använder

telefonens internetuppkoppling vilket möjliggör skickandet av kostnadsfria meddelanden. (WhatsApp 2016). Idag är WhatsApp den populäraste sociala medietjänsten i Finland: över 2,8 miljoner finländare använder tjänsten¹⁵.

För att hålla sig uppdaterad om händelser i världen kan man använda sig av speciella program för nyhetsläsning som samlar en sammanfattning av nyheter som läsaren har valt att följa på (Kalliala & Toikkanen 2012: 71). En nyhets- eller flödesläsare är ett webbaserat program som används för att kunna prenumerera på nyhetsflöden och läsa nyheter (Kalliala & Toikkanen 2012: 85). Användaren kan välja vilka webbsidor hen vill prenumerera på och nyhetsläsaren bjuder på de prenumererade nyheterna, webbsidorna och ämnen i kortform med några rader text och en länk till den kompletta texten för läsaren (Kalliala & Toikkanen 2012: 71). Ett annat sätt att hitta intressanta nyheter är sociala nyhetstjänster, t.ex. *Reddit* eller *Digg* (Kalliala & Toikkanen 2012: 74). Idén med dessa tjänster är att man delar nyheter med andra användare.

Sociala medier möjliggör inte bara social interaktion på internet utan även sätt att träffa varandra utanför internet i det riktiga livet. En sådan tjänst är t.ex. *Doodle* som tillhandahåller möjligheten att stämma träff med andra människor: vem som helst kan skapa en förfrågan för att ta reda på vilken tidpunkt bäst passar för en grupp människor som vill eller måste träffas. Upphovsmannen till förfrågan kan dela den till andra och det behövs ingen inloggning i tjänsten, men alla deltagare ska ha en e-postadress. (Kalliala & Toikkanen 2012: 111).

För språkundervisningens behov finns det många olika spel på internet och nya förekommer hela tiden. Det går ganska lätt t.ex. att träna ord med hjälp av många olika spel, t.ex. *Quizlet* eller *Glosor.eu* erbjuder möjligheten att träna ordförråd med olika spel. Det finns även många webbplatser för att skapa sina egna frågesporter och likadana spel (Diaz 2012: 272, 279-281).

2.4 Motivering till valet av tjänster

För att avgöra vilka sociala medier och öppna digitala lärresurser jag skulle ta med i undersökningen och i enkäten tog jag reda på vilka tjänster som rekommenderas av experter inom sociala medier att använda i undervisningen. Utöver detta ville jag veta vilka tjänster

¹⁵ <https://www.innowise.fi/fi/sosiaalisen-median-tilastot-ja-trendit-somekatsaus-2019/> (Hämtad: 14.11.2019)

som var de populäraste och mest använda bland barn och ungdomar i Finland vid tidpunkten för datainsamlingen och generellt bland finländare.

En expertskälla som jag litade på var Kalliala och Toikkanen (2012) som presenterar olika sociala medier och möjligheter att använda dem i undervisningen. De uppger att deras förslag främst är riktade till lärare inom vuxen- och högskoleutbildning, men jag anser att de väl kan anpassas också i undervisningen på grundskolor och utbildning på andra stadiet. Kalliala och Toikkanen (2012: 8) anger förstaeligt att de inte kan uppräknas alla sociala medier och att den information som de återger kan förändras med tiden. Det kan emellertid konstateras att de tjänster som uppräknas är centrala tjänster och viktiga tjänster inom den finska undervisningen. De har klassificerat alla uppräknade tjänster i tre grupper enligt deras popularitet och centrala ställning inom undervisningen. Denna gruppering gav mig riktlinjer för att avgöra vilka tjänster kunde vara populära att använda bland språklärare. Jag valde att ta med tjänster från de grupper som är sammansatta av de populäraste och de näst populäraste tjänsterna.

En faktor som kan påverka lärarnas val att använda en viss tjänst inom sociala medier är vilka tjänster eleverna själva använder vilket ledde mig att söka efter studier som har information om detta. Visserligen undervisar inte alla språklärare barn och ungdomar, men en stor del av undervisningen i Finland sker på grundskolor och andra stadiet. År 2013 gjordes en undersökning för att kartlägga vilka sociala medier används bland ungdomar och unga vuxna vid åldern 13-29 i Finland (Some ja nuoret 2013). Undersökningen utfördes genom ett frågeformulär på internet som besvarades av 3214 personer. Resultatet var att de populäraste tjänsterna vid denna tidpunkt bland ungdomar var i ordning Facebook, YouTube, IRC-Galleria, Blogger, Twitter och Instagram. Användningsgraden vid dessa tjänster varierade mellan drygt 90 % till något under 20 %. De tre populäraste tjänsterna (Facebook, YouTube och IRC-Galleria) hade ett klart ett större antal användare än de andra då de tre populäraste tjänsterna användes av 70-90 % av svarande medan de andra bara av 20-40 % av svarande.

Sedan 2013 har samma undersökning utförts årligen (Some ja nuoret). Årets (2019) undersökning visar att de populäraste tjänsterna i ordning är WhatsApp, YouTube, Instagram, Snapchat, Spotify och Facebook (Some ja nuoret 2019). När dessa resultat jämförs med årets 2013 resultat kan man notera att ungdomarnas användning av sociala medier har förändrats betydligt under sex år. Visserligen finns samma tre tjänster på listan (YouTube, Instagram och Facebook), men rangordningen är annorlunda. Endast YouTube har hållit sin plats medan

Facebooks popularitet har fallit avsevärt. Det har även uppkommit nya tjänster som har blivit populära hos ungdomarna. Därtill har tjänsten IRC-Galleria fallit helt bort från listan och används inte längre aktivt.

På finska YLEs begäran tog Taloustutkimus reda på år 2015 hur finländare från unga till äldre (15-65-åriga) använde sociala medier. Enligt studien var den främst använda median Facebook (56 %) vilket följdes av WhatsApp (37 %). De andra tjänsterna användes av mindre än 20 % av svarande. Trettiofyra procent svarade att de inte alls använde sociala medier. Det kom även fram att Facebook användes flitigast bland yngre människor (15–24-åriga)¹⁶.

Jag valde ännu att granska igenom listan *Top 100 Tools for Learning* som är en lista av de populäraste verktygen för lärande som publiceras årligen och där undervisningsexperter från olika delar av världen bidrar till genom att rösta på de verktyg som de använder¹⁷ (Top100 2014). Listan sammanställs av Jane Hart som anger att ett verktyg för lärande är vilken som helst programvara eller ett webbverktyg som kan användas i undervisningen eller i personligt lärande. Det består således inte bara av sociala medier utan även av andra tjänster. Årets 2014 lista som var den åttonde omgången rangordnades enligt röster från över 1000 undervisningsexperter. De sociala medier som låg högt upp på listan var Twitter (#1), Google Docs/Drive (#2), YouTube (#3), WordPress (#5), Dropbox (#6) och Facebook (#9). Denna lista visar alltså vilka verktyg som vid den tidpunkten användes överallt i världen av utbildare så att man får en bild av hur situationen ser ut internationellt. Från denna lista valde jag sociala medier som var bekanta i Finland som jag skulle använda i mitt frågeformulär.

Denna lista upprepades år 2019¹⁸. Denna gång har listan utvidgats till 200 tjänster och det visar sig att det har skett en förändring i jämförelse med 2014. Under de tio populäraste tjänsterna förekommer följande sociala medier: YouTube (#1), Twitter (#4), LinkedIn (#5), Google Docs/Drive (#6), Wikipedia (#8), WordPress (#9) och Zoom (#10, en tjänst för videokonferenser). Det finns fyra tjänster som är desamma på båda listorna (YouTube, Twitter, Google Docs/Drive, WordPress), men också nya tjänster har nått topp 10-listan medan några har fallit ur varav den största kan konstateras vara Facebook. Facebook som

¹⁶ http://yle.fi/uutiset/suomalaiset_vahvasti_facebook-kansaa__whatsapp_toiseksi_suosituin/7707216 (Hämtad: 4.5.2015)

¹⁷ <http://c4lpt.co.uk/directory/top-100-tools/slidesets-2007-2015/> (Hämtad: 23.2.2016)

¹⁸ <https://www.toptools4learning.com/> (Hämtad: 31.10.2019)

ännu för några år sedan hade en framstående roll som den största tjänsten inom sociala medier har förlorat i popularitet speciellt bland ungdomarna när nya tjänster har uppkommit. Detta visar att sociala mediernas värld förändras snabbt och kontinuerligt.

Genom att betrakta dessa utredningar och undersökningar samt att låta mig inspireras av Kalliala & Toikkanen (2012) och Suominen & Nurmela (2011) kom jag fram till att ta med följande sociala medietjänster i enkäten: Facebook, Twitter, YouTube, Google Drive/Docs, bloggtjänster (t.ex. Blogger, Wordpress), Instagram, WhatsApp, Dropbox, diskussionsforum (t.ex. Suomi24 Keskustelut), SlideShare, Skype, wikier (t.ex. Wikipedia, Wikispaces), Flickr, Etherpad, Google Calendar, Google Sites, Diigo, Doodle, Google+, Reddit samt ett alternativ för att kunna nämna andra tjänster som man har använt.

3 DIGITAL UNDERVISNING

Med digital undervisning menar jag undervisning där det används digitala verktyg och teknologier för att undervisa i och lära sig om ett visst ämne¹⁹. Jag närmar mig temat speciellt från synvinkeln sociala medier och öppna digitala läresurser samt från lärarens perspektiv. Jag redogör först för officiella rekommendationer för digital undervisning där jag behandlar läroplaner för den grundläggande utbildningen och i gymnasieutbildningen samt Utbildningsstyrelsens rekommendation för användning av sociala medier. Därtill ska jag fokusera på vilka förutsättningar digital undervisning har och hur pedagogiken förändras i och med att digitala läromedel införs i skolan. Jag granskar ytterligare vilka som är digitala undervisningens möjligheter och utmaningar samt vad det innebär att producera öppet digitalt läromaterial.

3.1 Officiella rekommendationer för digital undervisning

3.1.1 Läroplaner

I läroplanerna tas det ställning till digital undervisning samt ges råd om hur digitalisering ska beaktas i skolan. Jag ska redogöra för både läroplanen för den grundläggande utbildningen och läroplanen i gymnasieutbildningen. Först hänvisar jag till läroplanen för den grundläggande utbildningen från 2004 eftersom denna plan var ännu i kraft då jag började min studie och utförde enkäten för lärarna. Därför kan dåvarande läroplanen påverka lärarnas svar. Jag ska ytterligare berätta om de nuvarande läroplanerna eftersom de har förändrats mycket med tanke på digitaliseringen och styr undervisningen på annorlunda sätt idag än tidigare.

I läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004 förekommer det inte så mycket om teknologi, internet eller digitalisering. Dock uppges det att ”utbildningen skall ge baskunskaper om teknologin” (GLGU 2004: 41). Däremot definieras inte begreppet teknologi vilket gör det svårt att veta vad som avses med detta. Eleverna ska lära sig att använda olika teknologiska verktyg på ett ansvarsfullt sätt och förstå hur etik, moral, välfärd och jämlikhet påverkar användning av digitala verktyg. I den pedagogiska miljön ska utrustningen vara

¹⁹ Se t.ex. <https://www.ed.ac.uk/institute-academic-development/learning-teaching/staff/digital-ed/what-is-digital-education> (Hämtad: 25.11.2019)

sådan som möjliggör användning av datorer och annan slags teknik för att eleven ska kunna växa till en medlem av det moderna informationssamhället (GLGU 2004: 16).

I den nyaste läroplanen för den grundläggande utbildningen från år 2014 kan man se en betydlig ökning i behandling av ämnet digitalisering. De så kallade mångsidiga kompetenserna utgör en helhet av kunskaper, färdigheter, värderingar, attityder och vilja vars syfte är att stödja elevernas uppväxt (GLGU 2014: 22-23). En del av mångsidiga kompetenserna är vardagskompetens, multilitteracitet och digital kompetens som alla har beröringspunkter med hur teknologin och digitaliseringen ska beaktas i undervisningen. Skolan ska lära eleverna att leva i en värld som är präglad av teknologin: eleverna ska förstå vad teknologin innebär, hurdana effekter teknologin har i vår vardag och hur man gör förnuftiga teknologiska val. Multilitteracitet ska övas med digitala verktyg. Den digitala kompetensen anges vara en färdighet som alla i samhället borde ha och därför ska digitala verktyg användas systematiskt i alla läroämnen och i alla årskurser. Undervisningen ska vara praktisk och sträva efter att få eleverna inse hur ansvarsfull, ergonomisk och trygg användning av digitala verktyg är. Den digitala kompetensen består naturligt också av förmågan att kunna söka och hantera information samt att kunna kommunicera och bilda nätverk. I undervisningen ska det diskuteras om vilken betydelse den digitala kompetensen har för studierna, arbetslivet och samhället. Eleverna ska också få chansen att öva internationell kommunikation med hjälp av digitala verktyg vilket särskilt är språkundervisningens uppgift.

Det styrs till att använda även spel som arbetssätt (GLGU 2014: 31). Det uppges inte närmare hur sociala medier ska användas, men de nämns i avsnittet för den digitala kompetensen i årskurserna 3-6 och årskurserna 7-9. I undervisningen i årskurserna 3-6 handleds det enkelt att använda olika tjänster inom sociala medier (GLGU 2014: 157). För undervisningen i årskurserna 7-9 utvidgas begreppet mer och användningen av sociala medier ska ha ett mål: eleverna ska lära sig att samarbeta, kommunicera och undersöka för gemensamt lärande samt utnyttja sociala medier för att skapa något nytt (GLGU 2014: 284).

Vad gäller gymnasiet redogör jag endast för den gällande läroplanen i gymnasieutbildning eftersom den äldre versionen från år 2003 inte speciellt behandlade teknologi och digitalisering. Orsaker som ges för att införa digitalisering i gymnasierna innefattar möjligheten till kollaborativt lärande, kunskapskapande samt möjligheten att kunna utnyttja olika slags av studiemiljöer och nätverk och lära sig att agera i dem (GLGY 2015: 14).

Digitala studiemiljöer, studiematerial och verktyg ska användas i undervisningen för att studerandena ska lära sig att söka och utvärdera information samt att skapa och dela ny kunskap (GLGY 2015: 15). Multilitteraciteten är också ett temaområde i gymnasiets läroplan. I gymnasiet är syftet att fördjupa kunskaper i multilitteracitet och utveckla förmågan att tänka och lära sig (GLGY 2015: 38-39). Studerandena på gymnasiet ska utvecklas till språkligt medvetna individer som kan tänka kritiskt. Målet med undervisningen ska också vara inläring av att kunna kommunicera med andra samt att kunna producera, använda och dela innehåll.

3.1.2 Utbildningsstyrelsens rekommendation för användning av sociala medier i undervisningen

Utbildningsstyrelsen har också satt upp en internetsida där det framförs vilka som är riktlinjer för användningen av sociala medier i undervisningen (UBS 2019). Sociala medier är en del av mediefärdigheterna och därför utgör de en didaktisk åtgärd för skolan vilket också är grunden för dessa rekommendationer. Med rekommendationen vill utbildningsstyrelsen att alla elever ska ha en jämlik möjlighet att lära sig att använda sociala medier på ett tryggt, ansvarsfullt och etiskt hållbart sätt. Sociala medier ska vara en naturlig del av inläringen och eleverna ska få möjligheter att använda olika tjänster och applikationer.

Utbildningsstyrelsen rekommenderar att man tar hänsyn till olika inlärningsstilar när man väljer vilka tjänster man vill använda. Därtill rekommenderas det att tjänster ska möjliggöra samarbete, diskussion, produktion av eget material samt delning och behandling av text, bilder och rörliga bilder. Utbildningsstyrelsen rekommenderar att läraren först testat olika sociala medier för att bli bekant med deras användningssätt och användarvillkor innan man inför dem i undervisningen. Därtill råder Utbildningsstyrelsen att sociala medier tas i bruk steg för steg för att eleverna kan lära sig säkert och på den nivå som de är. Det är bra att ta eleverna med i planeringen så att de tar ansvar för sin egen inläring. Kamratstöd och kollegialt stöd framhävs också för kunskapsutvecklingens skull. Läraren ska koncentrera sig på att fostra och stödja samt komma ihåg att dra en gräns mellan arbets- och privatlivet.

En trygg lärmiljö garanteras genom att alla skolans medlemmar deltar i planeringen av gemensamma regler och tillvägagångssätt som baserar sig på nationella lagar och författningar. Upphovsrätt, hantering av konfidentiella uppgifter, hur man inloggar och hanterar sina lösenord, integritetsskydd, användningsvillkor, åldersgränser samt ett gott uppförande formar en bas för regler. För att eleverna kan utveckla sina mediefärdigheter ska

skolan uppmuntra eleverna att vara kreativa och uttrycka sig själva, dela sig av sin kunskap samt samarbeta med andra. Även källkritik ska läras.

Sociala medier stödjer arbete och inläring som är oberoende av tid och rum. Sociala medier används för interaktion och för internationella samarbetsprojekt. Olika kunskaper ska läras, t.ex. dokument skrivning, bildbearbetning, videoproducering och delning och kommentering. Sociala medier ska användas också i samarbetet mellan hemmet och skolan. Lärare och elever ska ha grundläggande datorkunskaper. Utbildningsstyrelsen föreslår att öppenheten mot sociala medier i undervisningen är lönsamt eftersom undervisningen blir mångsidigare, motiverar och aktiverar eleverna, möjliggör kreativitet, delaktighet och interaktion med personer i och utanför skolan.

3.2 Förutsättningar för digital undervisning

Innan digitala hjälpmedel införs i undervisningen, ska det tas hänsyn till olika saker. Diaz (2012: 167) anser att det är varje lärares skyldighet att försöka hänga med sin samtid, vara intresserad av framtiden och av det som intresserar eleverna. I undervisningen gäller det att motivera eleverna att lära sig något nytt och det blir lättare om undervisningen är intressant och stimulerande för eleverna så att de inte har behovet att hitta på något annat att göra (Diaz 2012: 167). Turunen (2011: 64) betonar vidare att eleverna kommer att behöva kunna fungera i ett informationsteknologiskt samhälle och det är en av skolans uppgifter att fostra eleverna till det. Tapscott (2010: 143) menar att det är viktigt att hålla sig teknologiskt uppdaterad eftersom eleverna måste lära sig kreativitet, kritiskt tänkande och samarbete samt olika sätt att tillägna sig ny information snabbt och effektivt i skolan för att kunna fungera i det moderna samhället.

När läraren tänker börja använda sociala medier eller annat digitalt läromaterial i undervisningen, rekommenderar Suominen och Nurmela (2011: 17) att man funderar på vad man tror eleverna redan gör eller vill göra på internet. Även Diaz (2012: 89-90) påpekar att det är viktigt för läraren att veta hur eleverna använder internet för att läraren kan skapa intressant och stimulerande undervisning. Hellström (2011: 104) menar att lärarnas engagemang i ungas digitala värld även är viktigt eftersom lärarna bättre kan förstå ungas sätt att tänka, kommunicera och lära sig samt lärarna ska kunna hjälpa och fostra unga till att bete sig förnuftigt på internet. Innan man bestämmer vilken tjänst man vill använda i

undervisningen kan det alltså vara värt att kontrollera vilka sociala medier eleverna redan använder och använda sådana tjänster som redan är bekanta för eleverna (Kalliala & Toikkanen 2012: 86).

Då användning av sociala medier införs är det bättre för läraren att börja med något enkelt och sedan avancera steg för steg till mer invecklade undervisningsmetoder (Pönkä m.fl. 2012: 113). Ändå ska läraren våga försöka och prova olika tjänster med sina elever för att bli bekant med olika möjligheter och inse vilka tjänster fungerar i olika undervisningssituationer. I undervisningssituationen måste det beaktas att både lärare och elever behöver stöd och handledning när nya arbetssätt införs i undervisningen eftersom man måste lära sig att utveckla nya förmågor och arbetsformer (Pönkä m.fl. 2012: 117, 120). Detta anser även Hellström (2011: 104) som påstår att mer samarbete och handledning kan hjälpa lärarna och eleverna att inse möjligheterna med digital undervisning och inläring.

Kalliala och Toikkanen (2012: 86) anser det vara betydelsefullt att skapa en klar och enkel lärmiljö där det är lätt för eleverna att navigera i. Suominen och Nurmela (2011: 17) tillägger att läromaterialet på internet ska vara intressant, men också interaktivt och sådant som ändras alltjämnt. Pönkä m.fl. (2012: 111-112) framför att läraren ska kunna välja lämpliga tjänster samt bestämma hur man kommunicerar med eleverna och arbetar med inläringen om man vill använda sociala medier i undervisningen. Detta ska göras med inläringens mål i minnet. Då blir bruket av sociala medier i undervisningen ändamålsenligt och vettigt (Pönkä m.fl. 2012: 111-112). När läraren funderar på dessa idéer kan hen evaluera möjligheter som sociala medier och öppna digitala läresurser kan ge åt undervisningen och utnyttja effektivt olika inlärningsmetoder och pedagogiska mallar.

Det värsta man kan göra enligt Suominen och Nurmela (2011: 166) när man försöker införa sociala medier och annat digitalt läromaterial i undervisningen är att man bara kopierar något relevant innehåll från internet och tar det som sådan med i undervisningen. Mer pedagogisk nytta fås när inläraren själv står för sin inlärningsprocess. Detta kan nås om inläraren själv producerar sitt eget material och bildar sina egna nätverk (Suominen & Nurmela 2011: 166). Inläringen blir mer betydelsefull då den har ett syfte för inläraren och har beröringspunkter med inlärarens eget liv. Pönkä m.fl. (2012: 116) påpekar att sociala medier som tas i bruk i undervisningen ska främja undervisningen och inläringen samt vara pedagogiskt motiverade. Därför ifrågasätter Ekberg (2012: 220) den optimistiska tanken om att tekniken i sig leder till positiva resultat. Det måste finnas en pedagogisk grundsyn som leder lärarens arbete med

eleverna och fokuset bör inte bara ligga på tekniken (Ekberg 2012: 220). Turunen (2011: 64) är av samma åsikt och efterlyser en utveckling som har pedagogiken samt läroämnens innehåll och mål som utgångspunkt. Teknologin får inte ställa villkor för undervisningen som håller på att förändras utan användas som ett hjälpmedel i förändringen (Turunen 2011: 64). Pedagogiken ska komma först och detta efterlyser även Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ som betonar att teknologisk utveckling ska ske enligt villkor som lärarens arbetsuppgifter och arbetets svårighetsgrad ställer (OAJ 2019: 10).

3.3 Pedagogik som håller på att förändras

I och med att digitaliseringen har blivit vanligare i undervisningen har även pedagogiken blivit tvungen att förändra sig. Läraren måste hitta ett sätt att använda sociala medier och annat digitalt läromaterial som passar för en själv och som främjar inläringen men läraren behöver inte använda sociala medier i undervisningen eftersom andra också gör så (Suominen & Nurmela 2011: 94). Annars är de inte till någon nytta för inläringen och bruket kan tyna bort (Suominen & Nurmela 2011: 94). Diaz (2012: 50) finner att sociala medier måste vara en naturlig del av undervisningen som enligt henne är möjligt om man försöker skapa ett nytt pedagogiskt tänkesätt. Diaz (2012: 50) rekommenderar att man försöker kombinera de gamla fungerande pedagogiska idéer med nya teknologiska verktyg, men även söka efter och prova nya idéer. Det gäller att vara nyfiken, fantasifull och öppen för nya idéer samt att kunna hålla sig uppdaterad i den digitala världen för att kunna utveckla sin undervisning och digitala kompetens som lärare (Diaz 2012: 81).

Ekberg (2012: 219) diskuterar om makten i klassrummet och hur den överförs från läraren till eleverna när sociala medier blir en del av undervisningen. Han anser denna utveckling vara bra men att den också kan vara en utmaning för läraren: Eleverna får påverka undervisningen mer samtidigt som läraren måste släppa lite greppet om strukturen och ordningen. Vaarala m.fl. (2014: 4) beskriver vidare hur lärarens roll förändras i och med att sociala medier införs i undervisningen: lärarens ställning tar mer formen av en ledare än en auktoritet. Reinhardt (2019: 31) rekommenderar att sociala medier används för upplevelsebaserat och situerat lärande där inläraren får vara en aktiv aktör och bli mer självstyrd. Wuorisalo (2010: 94-95) påpekar ytterligare att inläringen kan bli mer elevcentrerad och djupare med hjälp av sociala medier. Därtill konstaterar Mörsky (2017: 32-33) att både studerande och lärare ska vara färdiga för att pedagogiken förändras vilket betyder att studerande och lärare tar lite olika

roller än vad man har blivit van vid, dvs. läraren blir mer som en handledare och studeranden måste själv ta mer ansvar om sin inläring. Mörsky (2017: 34) anser ändå att digitaliseringen ger mer nytta än skada.

Sipilä (2013: 7) hävdar att skolan inte har förändrats mycket pedagogiskt i samma snabba takt såsom teknologin även om teknologisk utrustning håller en ganska bra nivå i skolorna. Idag använder nästan alla lärare och rektorer digitala enheter och program dagligen och nästan alla har en personlig bärbar enhet för utförandet av arbetsuppgifter skaffad av arbetsgivaren (OAJ 2019: 4). Ändå visar det sig att var sjunde lärare inte har en egen personlig enhet och var fjärde använder sin egenskaffade enhet vilket visar att digitaliseringen utvecklas ojämnt i skolorna (OAJ 2019: 4). Sipilä (2013: 7) påminner om att datorer och all annan teknologisk apparatur inte garanterar att lärarna kan utnyttja dem på ett pedagogiskt bra sätt och kan utveckla undervisningen. Lärarna måste ha erfarenhet av att använd teknologi i sin undervisning för att kunna göra undervisningen mer elevcentrerad och naturligare samt att kunna utveckla användningen av teknologin. Sipilä menar att det genom erfarenhet blir lättare för lärarna att anpassa nya undervisningsmetoder. Om man kan motivera pedagogisk användning av teknologin, blir det också klarare för elever att man kan lära sig med hjälp av den och på så vis motivera eleverna att jobba med sin inläring (Sipilä 2013: 7).

Såsom i min undersökning frågar Kannasto (2014) vilka möjligheter sociala medier kan erbjuda i undervisningen, men hon funderar också på hur lärarens roll förändras i och med att sociala medier blir del av undervisningen samt hur det påverkar inläringen. Som slutsats drar Kannasto (2014) att attityder till och kunnande om sociala medier kräver ett nytt slags tänkande både från läraren och från studerandena (jfr. Sipilä 2013). Kannasto (2014) påpekar att sociala medier inte bör användas i undervisningen bara för att de finns utan på ett sätt som underlättar undervisningen och skapar ett tillfälle för gemensam inläring. För de universitetslärare som Kannasto (2014: 100) intervjuade var möjligheten att använda sociala medier i undervisningen en ganska ny idé, men intervjuer väckte nya tankar och fick lärarna att fundera mer på saken. De lärare som redan var bekanta med denna idé påpekade dock att de inte hade tillräckligt med tid att koncentrera sig på att införa sociala medier in i undervisningen. Kannasto fann att lärarna vid universitetet inte ännu var så ivriga att använda sociala medier i undervisningen eftersom de inte visste hur man kunde använda sociala medietjänster på ett sätt som skulle ge något nytt åt undervisningen.

För att lärarna ska kunna få mer erfarenheter och information om pedagogisk användning av digitala läromaterial behövs det stöd från skolledningen och utveckling av samarbetet med kollegor (Ekberg 2012: 220-221). Hellström (2011: 105) påpekar också att det behövs genomtänkta strategier och engagemang för att det ska ske en förändring och utveckling i användning av informationsteknologi i skolan. Hiltunen (2011: 78) håller med och menar att ett klart mål måste sättas och läroplaner, inlärningsuppgifter, bedömning och skolans hela verksamhetskultur måste förnyas för att digitaliseringen i skolorna kan utvecklas från pedagogiska utgångspunkter. Hiltunen rekommenderar vidare att lärarna samarbetar och delar sina idéer med varandra. Turunen (2011: 65) beskriver hur lärarnas fortbildning i informationsteknologi har koncentrerat sig lite för mycket på hur digitala enheter används teknologiskt när fler fördelar nås med att utbilda lärare i förmågan att kunna utnyttja digitala enheter på ett pedagogiskt vettigt sätt. Utan fortbildning kan användning av digitala enheter leda till att nya enheter används med en gammal stil. Tapscott (2011: 164) poängterar vidare att läraren bör koncentrera sig på pedagogikens ändring innan läraren börjar införa teknologi i undervisningen, men läraren behöver träning för att kunna lära sig om hur man ska använda teknologi och internet i undervisningen på ett pedagogiskt sätt.

För att en teknologisk förändring ska vara möjlig i skolorna måste åtminstone tre förutsättningar bli uppfyllda: tillräckligt många som använder internet regelbundet, att internet är lättillgänglig med tanke på både service och enheter samt lärarnas vilja att förändra undervisningen (Wuorisalo 2010: 91-92). Enligt Wuorisalo (2010) sker lärarnas och skolornas förändring i inställning till sociala medier genom att satsa på systematisk fortbildning och utveckling av lärarnas kunskap om sociala medier och deras möjligheter. Wuorisalo (2010: 88-89, 95) tror vidare att sociala medier kan förnya undervisningen och inläringen och öka kooperativt lärande, men för att det här skulle förverkligas behövs gemensamma mål för medieundervisningen så att alla lärare har samma möjligheter att undervisa med hjälp av sociala medier. Det finns många olika metoder att använda sociala medier, men det räcker inte att känna till olika tekniker utan man måste också kunna tillämpa dem i undervisningen och inläringen.

3.4 Möjligheter med digital undervisning

Suominen och Nurmela (2011: 166) konstaterar att sociala medier kan uppfattas antingen som ett hot till undervisningen eller dess räddare, men de anser att om man accepterar bruket av

sociala medier i skolan kan eleverna uppleva skolan vara mer intressant och roligare eftersom verksamheten i sociala medier är bekant för många ungdomar i sina dagliga liv (se Diaz 2012 för liknande argument). Wuorisalo (2010: 92) anser att informationsteknik måste vara en väsentlig del av nutidens skola och att man måste stöda användning av sociala medier i skolorna för de främjar öppenhet och samarbete vid inläringen.

Ekberg (2012: 219) finner att sociala medier möjliggör samarbete, elevernas bättre engagemang i planeringen av undervisningen och publiceringen samt en starkare kreativitet och multimodalitet i inläringssituationen. Vaarala m.fl. (2014: 4) instämmer och anger fördelar med sociala medier i undervisningen täcka allt från mångsidigare kommunikation till förbättrat samarbete. Kommunikationen blir mångsidigare eftersom den kan gå i alla riktningar, inte bara från läraren till eleverna och eleven kan också vara läraren och ledaren i inläringssituationen. Utöver bättre samarbete och kommunikation tillägger Pönkä m.fl. (2012: 119) andra fördelar med sociala medier vara snabb informationsdelning, kollektivt uppbyggande av information och många andra nödvändiga förmågor att kunna fungera i det nutida samhället. Reinhardt (2019: 26) menar ytterligare en av sociala mediernas förtjänst vara interaktionen: när inläraren delar, skapar innehåll och kommunicerar med andra inlärare bildas det en gemenskap vilket kan hjälpa inläraren att lära sig bättre. Därmed utvecklas också inlärarens identitet och möjligheten att simulera äkta språksituationer blir lättare med hjälp av sociala medier vilket är ett stort plus med tanke på språkinläring. Wuorisalo (2010: 89) konstaterar vidare att den förbättrade interaktionen inte bara kan förstärka samarbetet utan även det självständiga arbetet. Även Utbildningsstyrelsen framför att sociala medier gör undervisningen mångsidigare, motiverar och aktiverar eleverna, möjliggör kreativitet, delaktighet och interaktion med personer i och utanför skolan (UBS 2019).

Möjligheterna med öppna digitala lärresurser innebär transparens och ett nytt sätt att kunna producera, publicera och dela läromaterial (Butcher 2015: 44-45). När öppet läromaterial produceras och delas arbetar man även för ett öppet och gemensamt samhälle där gränserna överskrids och om lärarna arbetar för att göra undervisningen mer öppen med hjälp av digitala verktyg börjar de flesta inlärare uppskatta det gemenskapliga framför det individuella. Butcher tillägger att användningen av öppna digitala lärresurser kan spara lärarnas tid. I en amerikansk studie om öppna digitala lärresurser på universitetsnivå kom det fram att den största delen av lärarna och studerandena ansåg öppna digitala läroböcker vara åtminstone av samma kvalitet som traditionella läroböcker (Bliss m.fl. 2013: 14). Bliss m.fl. (2013: 9) rapporterar också att 75 % av lärarna berättade om en förändring i deras undervisning samt

över 20 % av lärarna ansåg en fördel vara lätt tillgång till materialet och några upplevde även studerandena vara mer intresserade och engagerade. Lärarna upplevde fördelarna med öppna digitala lärresurser vara lägre kostnader, möjligheten att redigera materialet till sitt eget syfte, bättre kvalitet, enkelhet, relevans och bättre dispositionen av öppna läroböcker (Bliss m.fl. 2013: 14).

I studier har det också framkommit olika slags möjligheter med digital undervisning. Mörsky (2017) studerade hur digitaliseringen har påverkat undervisningen på gymnasiet. Mörsky (2017: 30-31) rapporterar hur gymnasielärare mestadels ansåg digitaliseringen vara ett bra tillskott i skolvärlden eftersom studerandena är positivt inställda till den. Därtill kom det fram att lärarna uppskattade de möjligheter som digitaliseringen erbjuder såsom att kunna dela material och samarbeta enkelt med andra lärare och studerande. Lärarna ville ändå, trots digitaliserings fördelar, att de traditionella lärmotoderna också förblir i undervisningen och deras uppfattning var att studerandena tycker likadant. Bradley (2013: 112-113) noterade att webbaserade språklärandeaktiviteter erbjuder en plats där man kan utveckla sina språkliga kompetenser mångsidigt och i samarbete med andra. Enligt Bradley möjliggör webbaserade skrivteknologier aktivt samarbete i processkrivning och öppnar nya former till språklärande som inte är möjliga i traditionell undervisningsmiljö.

Åkermarck (2014) granskade hur yrkeslärare uppfattar användningen av sociala medier i undervisningen samt hur de i praktiken använde sociala medier. Ämnet liknar mitt med den skillnaden att mina forskningsobjekt är i första hand grundskole- och gymnasielärare. Åkermarck (2014: 50; 53) rapporterar att alla lärare hade en positiv inställning till sociala medier i undervisningen men av olika skäl, t.ex. uppskattade de möjligheten att kunna dela, samarbeta, kommunicera och söka information med hjälp av sociala medier. Åkermarck (2014: 54-56) kunde även uppmärksamma en positiv cirkel som uppstår när studerandenas motivation höjs då läraren använder sociala medier i undervisningen och detta leder till ännu högre motivation hos läraren att använda sociala medier. Därför anser hon den största positiva faktorn av att använda sociala medier i undervisningen vara den växande motivationen hos studerandena. Åkermarck påpekar dock såsom t.ex. Sipilä (2013) eller Kannasto (2014) att läraren först ska vara tillräckligt insatt i sociala medier innan hen kan undervisa ändamålsenligt med hjälp av dem.

Cowell (2013) hade som syfte att ta reda på hur lärare uppfattar och upplever användningen av mobilteknologin i undervisningen. Med tanke på min undersökning erbjuder Cowells

studie intressanta insikter eftersom sociala medier och öppna digitala lärresurser mest används på mobila enheter. De flesta lärare ansåg mobilteknologin vara intressant eftersom eleverna är intresserade av den och enligt lärarna erbjuder mobilteknologin många nya möjligheter för inläring och undervisning (Cowell 2013: 66; 68). Det behövs ändå mer utveckling av mobila enheter samt flera mobila enheter i skolan för att de ska vara säkra och lätta att använda (Cowell 2013: 70).

Olika tjänster kan också medföra olika slags fördelar till undervisningen varav en del presenteras här. Reinhardt (2019: 11) fann bevis på några möjligheter som bloggar kan ge i språkundervisningen: med hjälp av bloggar kan man lära sig om målspråkets kultur, utöva interkulturellt utbyte, göra reflektioner om sin egen inläring samt bygga en djupare förståelse om ett ämne som inläraren själv har ett intresse för. Bloggandet ökar demokratin i undervisningen eftersom alla elever får en likadan chans att uttrycka sin åsikt fritt i ett offentligt rum där allas röster hörs (Diaz 2012: 203-205). Bloggarnas offentlighet kan också vara en orsak varför eleverna har bättre motivation och vilja att producera välskrivna texter och genomtänkt material eftersom flera än bara läraren kan läsa dem. Såsom bloggar ger Twitter och andra mikroblogger rösten också för dem som kanske inte vågar uttrycka sig själva i klassrummet även om de skulle ha någonting att säga och viljan att bidra till diskussionen (Diaz 2012: 211-212). Diaz konstaterar att användning av Twitter i undervisningen kan göra klassrummet mer öppet och utvidga dess gränser eftersom det kan användas i och utanför klassrummet.

Suominen och Nurmela (2011: 73) menar att fördelarna med wikierna är deras flexibilitet, snabbhet och att de uppmuntrar eleverna att delta i arbetet och resonera tankar öppet i kommunikation med varandra och formulera dem till skriftlig form. Även Reinhardt (2019: 17) beskriver hur wikier kan främja samarbete, processkrivning och delat författarskap. Wikier, bloggar eller annat material kan berikas med olika slags visualiserande internetmaterial t.ex. bilder, animationer eller avatarer vilket kan göra läromaterialet mångsidigare och intressantare (Kalliala & Toikkanen 2012: 45). Därtill beskriver Kalliala och Toikkanen (2012: 54) hur olika former av kommunikation som sociala medier möjliggör kan bidra till mångsidigare interaktion och hjälpa till att arbetet inte är bunden till tid eller plats. Turunen (2011: 66) påpekar att även lektioner kan hållas via en webbkonferens vilket ger bättre chanser att lära sig vad, när och var som helst.

Leppänen (2012) undersökte hur lärare använder olika slags videomaterial i främmandespråksundervisningen och hurdana attityder lärare hade till användning av videor i undervisningen. Enligt Leppänens resultat använde lärare videomaterial ganska mycket: 44 % av lärarna använde video åtminstone en gång i veckan. Intressant för mig var att det mest använda videomaterialet hos lärarna var YouTube: 89 % av lärarna svarade att de använder YouTube på sina lektioner (Leppänen 2012: 37). De populäraste syften att använda videomaterial hos lärarna var att undervisa i kulturkunskap (88 %), att öva hörförståelse (84 %) samt att väcka intresset för vissa ämnen hos eleverna (82 %) (Leppänen 2012: 60-62). Leppänen rapporterar vidare att över hälften av lärarna ansåg videon vara en viktig del av sin undervisning och upplevde att elevernas motivation höjde när videor användes på lektionerna. Därför hävdar han att videor borde ha ett större användningsområde i undervisningen och lärarna borde få mer utbildning om hur man kan utnyttja videomaterial i undervisningen.

Online- eller datorspel är såsom sociala medier en stor del av många elevers liv i dag vilket kan vara skälet till att utnyttja dem i undervisningen. Diaz (2012: 267) konstaterar att de flesta spelen bygger på tävlingsmoment vilket uppmuntrar spelaren att göra bra ifrån sig och klara av spelets uppgifter. Detta kan öka motivationen och viljan att försöka nå ännu högre och högre i spelet. Fördelarna med spel i undervisningen är t.ex. att spel synliggör progressionen och ger fortlöpande feedback vilket kan hjälpa till att upprätthålla motivationen och även om man misslyckas med spelet i något skede är det vanligtvis möjligt att börja om (Diaz 2012: 269). Datorspel kan bidra till språkinläring genom att öka ordförråd och förbättra muntlig färdighet (Diaz 2012: 102-103). Datorspel kan också främja förmågan att lösa problem, utveckla kreativt tänkande, uppmuntra till samarbete, höja motivation och stärka engagemang samt variera undervisningen.

Alla dessa möjligheter kan användas för att utveckla undervisningen och Vaarala m.fl. (2014: 4) hävdar t.o.m. att om läraren inte tar vara på möjligheter som sociala medier kan ge åt undervisningen går hen och hens elever miste om många inlärningsmöjligheter.

3.5 Utmaningar med digital undervisning

Om digitaliseringen medför positiva saker med sig till undervisningen orsakar den även problem. Utmaningar med att använda sociala medier i undervisningen innebär för lärare t.ex. osäkerhet med sociala mediernas öppenhet, utmaningar med tidsliga och rumsliga gränser

samt snabba förändringar och komplicerade egenskaper hos teknologin (Ekberg 2012: 221). En utmaning är även tiden som speciellt i början kan vara en förhindrande faktor för läraren eftersom det tar tid att sätta sig in i olika digitala verktyg. Ur den digitala synvinkeln nämner Mörskys (2017: 31) informanter en nackdel vara osäkerheten med tekniken som inte alltid fungerar som det ska. Detta kan jag bekräfta för jag har själv upplevt som lärare att man inte alltid kan lita på tekniken. Lärare oroade sig också för ungdomarnas skärmtid vilket sätter gränser för viljan att använda sig av digital teknik i skolan (Mörsky 2017: 32-33) och det anser jag är ett giltigt bekymmer i denna värld där vi nästan konstant är framför någon skärm. Orsaker som ytterligare kan förhindra lärarna att utveckla digital undervisning är omöjligheten att delta i fortbildning och bristen på fungerande digitala enheter. Även Åkermarck (2014: 53) finner det negativa för lärarna vara bristen på fungerande utrustning, lärarnas oerfarenhet av digitala verktyg och tidsbristen.

Liknande slutsatser finns också hos Cowell (2013: 66-69): lärarnas egna otillräckliga teknologiska kunskaper, de tekniska egenskaperna hos mobila enheter och lärarnas oerfarenhet om användning av mobilteknologi i undervisningen motiverar inte lärarna. Skolans regler om användning av mobila enheter på skoltiden förhindrade också lärarna att använda mobilteknologi. Cowell tillägger hur bristen på teknologiska kunskaper orsakar att det tar tid att planera mobilundervisning eftersom lärarna först måste bli bekanta med mobila enheter. Detta leder förstås lätt till att lärarna inte gärna försöker använda mobilteknologi i undervisningen.

Liknande utmaningar uppstår vid användning av öppna digitala lärresurser. Bliss m.fl. (2013: 8-16) rapporterar att över hälften av amerikanska universitetslärarna behövde mer tid för att förbereda kursen med öppna digitala lärresurser än med traditionella läroböcker. Bliss m.fl. antar att lärare höll på att bli bekanta med materialet eller tog tid på att redigera och utveckla materialet vilket har tagit tid. En liten del av lärarna och studerandena ansåg öppna digitala lärresurser vara av sämre kvalitet än traditionella textböcker, t.ex. på grund av teknologiska problem eller usel kvalitet.

Även inlärare kan uppleva sociala medier som ointressanta. Reinhardt (2019: 26) rapporterar om studier som visar att inläraren motsätter sig sociala medier t.ex. om uppgifterna kommer från toppen neråt, om användningen är ett måste eller om inläraren måste använda deras äkta identiteter samt bli vänner med varandra utan att man själv vill det. Oksanen (2018) tar fram även elevernas synpunkt och redogör för gymnasieelevers erfarenheter om digitaliseringen på

svenskleksioner. Det förekom i Oksanens (2018: 45-48) undersökning att dessa gymnasieelever föredrog traditionella läroböcker framför digitala. Ändå var många elever av den åsikten att digitala verktyg kan vara nyttiga i skolan, men att de används på icke-meningsfulla sätt. Det mest använda digitala verktyget under dessa elever var digitala ordböcker. Oksanen frågade eleverna också om deras motivation blir bättre då digitala verktyg används, men de flesta svarade nekande till frågan. Det digitala på lektionerna ansågs vara mera nöje än nytta av eleverna och inte någonting som bidrar till inläringen. Några elever angav att det kan vara svårt att koncentrera sig på inläringen när digitala verktyg används. Oksanen (2018: 50) konkluderar att elever inte alltid kan lägga märke till vilken nytta man kan ha av digitala verktyg eftersom de inte är vana vid att använda dem på lektionerna. Därför är det viktigt att utveckla nya förmågor och arbetsformer i samarbete med eleverna (se Pönkä m.fl. 2012: 120 & Hellström 2011: 104).

Även vid olika tjänster är diverse utmaningar vanliga och här rapporteras om några. Kalliala och Toikkanen (2012: 22) uppger att det tar tid och besvär att planera målinriktad undervisning som utnyttjar bloggandet och själva skrivandet av blogginlägg kräver tid och ansträngning. Läraren måste också ta hänsyn till att diskussionen är meningsfull och intressant för eleverna i bloggar för annars tappar eleverna intresset. Om inläraren inte får själv välja ämnet, om publiken är begränsad eller också för stor kan detta leda till att inlärarens motivation blir begränsad och därmed förlorar man möjligheterna med bloggar (Reinhardt 2019: 11). Problemet med Twittermeddelanden kan däremot vara att det blir svårt att uttrycka tillräckligt klart det vad man menar och då kan det lätt uppstå missförstånd (Diaz 2012: 212).

Att ha en wiki som inlärningsmiljö utgör även utmaningar till lärare och inlärare. Suominen och Nurmela (2011: 163) konstaterar att motivation och ojämnt deltagande till arbetet är allmänna problem. Även Reinhardt (2019: 17) beskriver hur wikier inte nödvändigtvis skapar ett äkta samarbete eftersom deltagandet i processen kan variera och roller i gruppen kan vara olika. När det är många som skriver kan det hända att ingen tar ansvar för textens stil och formaliteter och texten blir aldrig färdig och läsbarheten lider. Därför betonar Suominen och Nurmela (2011: 163) att det är viktigt att läraren leder verksamheten när man jobbar i en wiki. Arbetets syfte och mening måste vara klara för alla inlärare samt instruktionerna entydiga och noggranna.

3.6 Att producera öppet digitalt läromaterial

Läromaterialet på internet kan inte vara byggt såsom traditionella läroböcker är eftersom det kan vara långtråkigt och långsamt att läsa långa texter på skärmen (Suominen & Nurmela 2011: 67). Viktigt för läraren är att känna till hur man producerar gott material till internet och hur man skriver på internet. Innehållen på internet ska helst förekomma i små delar och framställningssätten ska variera och det ska helst förekomma olika former av media för att förmedla information, såsom text, ljud och video. Det viktigaste enligt Suominen och Nurmela (2011: 69) att tänka på när man sammanställer material till internet är att fundera på vilket framställningssätt är det bästa med tanke på innehåll, media och målgrupp. Det förefaller vara så att det innehåll som bäst fungerar på internet uppdateras ofta, är orienterande och interaktivt samt fungerar som ett uppslagsverk.

Öppet digitalt läromaterial kan delas t.ex. genom olika slags materialbanker. Genom att analysera en rad öppna lärresurser i ämnena svenska som andraspråk och svenska för invandrare på den svenska materialbanken *lektion.se* kunde Bradley och Vigmo (2016: 291-293) konstatera att de flesta exemplen var i textformat och att de flesta uppgifter var tal- eller skrivövningar. Det kom fram att de flesta lärresurser var helt vanliga, traditionsenliga uppgifter och det var ingenting banbrytande i dem, men att de ändå verkade vara tillräckligt intressanta för andra lärare eftersom de hade fått många gillningar. Bradley och Vigmo konstaterar vidare att sidan *lektion.se* fungerar mest som en plats för delning men inte så mycket för återanvändning av material vilket ändå är en av OER-rörelsens grundtankar.

Enligt Bradley och Vigmo (2016: 291) ställde lärarna sig positivt till att dela sitt eget material. De lärare som delar ville göra så eftersom de också själva har fått nytta av att använda andras material och ville s.a.s. ge tillbaka och dela sina idéer med andra lärare. En annan orsak var en uppmuntrande miljö där man får respons på sitt arbete. Orsaker för att använda denna materialbank innebär dess enkelhet att söka och hitta lämpligt material och tidssparande egenskaper.

Bradley och Vigmo (2016: 291-293) påpekar att det är ganska få som egentligen lägger ut sitt material på sidan jämfört med hur många medlemmar sidan har. Vad som kan förhindra lärare att dela sitt eget material är rädslan att inte kunna producera material av tillräckligt god kvalitet. Även en arbetsmiljö som inte främjar delningskultur kan vara en orsak för att inte vilja dela. Brist på tid utgör en ytterligare förhindrande faktor och därtill förekommer det

lärare som inte vill dela av sitt eget material. Bradley och Vigmo poängterar dock att dessa svar består av en liten grupp lärare vilket betyder att man inte kan dra allomfattande slutsatser men svaren ger ändå jämförelsepunkter med min undersökning.

Clements (2016: 67) har emellertid funnit att dessa materialbanker inte utnyttjas på fullt och har ofta misslyckats med sitt syfte. Kvaliteten är en viktig egenskap för att en materialbank ska fungera, men det finns inte något gemensamt system för kvalitetssäkring av dessa. Vad höjer kvaliteten hos materialbanker är granskning utförd av experter, men också möjligheten för användarna att själva kunna bedöma kvaliteten hos materialet genom att utvärdera och kommentera samt markera innehåll som inte är lämpligt (Clements 2016: 64).

4 MATERIAL OCH METOD

I detta kapitel motiverar jag mitt val av metod för min undersökning. Jag beskriver hur materialet insamlades och hur enkäten formulerades och genomfördes elektroniskt. Därtill redogör jag för hur analysmetoden valdes och utfördes samt presenterar bakgrundsfakta om respondenterna.

4.1 Enkät som forskningsmetod

Den här magisteravhandlingen bygger på en enkätundersökning eftersom jag ansåg att den lämpar bäst för att enkelt kunna ta reda på språklärarnas användning av samt erfarenheter av och uppfattningar om sociala medier och öppna digitala läresurser i undervisningen. Jag ville nå en större grupp av språklärare vilket enkätundersökningen möjliggör och speciellt med hjälp av elektroniska enkäter är det tämligen lätt och snabbt att samla in material. Jag skulle även ha kunnat intervjua några lärare ansikte mot ansikte vilket möjligtvis hade kunnat ge mig en djupare insikt i temat och jag hade eventuellt fått utförligare svar på mina frågor. Med intervjuer skulle jag dock inte ha kunnat nå en så stor grupp av lärare och svaren skulle ha kunnat vara mer påverkade av min styrning som intervjuare än i förhållande till hur mycket jag styrde svaren i enkäten. Ännu en möjlighet skulle ha kunnat vara en narrativ forskning som hade kunnat basera sig på lärarnas berättelser om deras erfarenheter av digital undervisning. Denna metod valdes bort på grund av den möjligtvis stora materialmängden som kanske hade uppstått och svårigheten att kunna hitta lärare som vill delta i en undersökning som kräver mer tid och ansträngning än att svara på en enkät.

Fördelaktigt med enkätundersökningen är just dess effektivitet eftersom den sparar tid och besvär (Alanen 2011: 160). Även för respondenterna är det ganska enkelt att svara på webbenkäter eftersom de får svara i sin egen takt och då det bäst passar dem vilket kan leda till högre deltagarantal. Det finns dock också nackdelar med enkätundersökningen som man ska beakta. Frågorna och delarna i en enkät är alltid utformade enligt forskarens egna synpunkter eftersom hen ställer sådana frågor som hen tycker är viktiga (Alanen 2011: 147; 160). Därför kan frågorna styra respondenternas svar åt det hållet som forskaren önskar och respondenterna kan göra sina egna tolkningar om frågor. Av den anledningen ska frågorna i en enkät vara byggda från första början så att forskaren kan lita på att deltagarna förstår

frågorna såsom hen har tänkt. Alanen påpekar också att respondenterna kan vara opålitliga och låta bli att svara på någon fråga t.ex. om någon fråga anses vara mångtydig eller krånglig i sin frågeställning. Vid öppna frågor uppmärksammade jag detta eftersom varje öppen fråga saknade svar från en del deltagare.

4.2 Formulerande och genomförande av enkät

Alanen (2011: 150-151) beskriver hur enkäter vanligtvis formas av slutna och öppna frågor. Vid slutna frågor får respondenten ett urval olika svarsalternativ och väljer sedan det som passar bäst för respondenten. Vid öppna frågor har respondenten möjligheten att utforma sitt svar såsom hen vill. Öppna frågor kan utnyttjas också för att förklara vidare vad man har menat med svaren till slutna frågor.

Vanligtvis används enkäter med flera öppna frågor för att få en bild av ett fenomen som är nytt och mindre känt (Alanen 2011: 148). Sådana enkäter analyseras kvalitativt. Därför valde jag att använda flest öppna frågor i min enkät eftersom jag ville låta lärarna beskriva fritt hur de har upplevt och uppfattat sociala medier och öppna digitala läresurser i undervisningen vilket ändå är ett rätt nytt fenomen i finska läroanstalter. Även Alanen (2011: 151) konstaterar att en fördel med öppna frågor är att de tar fram respondentens röst. Nackdelar med öppna frågor är dock svårigheten att klassificera svaren och därmed lider analysen av statistisk tillförlitlighet. För respondenterna kan det vara tidskrävande och ansträngande att svara på öppna frågor eftersom man måste forma sina tankar till text och man kan vara osäker på vad man själv egentligen anser om temat och kan därför låta bli att svara (Trost & Hultåker 2016: 74).

Jag valde att upprätta en elektronisk enkät eftersom det är en förhållandevis enkel och snabb metod. Webbenkätens fördelar innebär även kostnadseffektiviteten och möjligheten att genomföra interaktiva undersökningar som baserar sig på idén att alla frågor inte måste besvaras av alla om de inte angår respondenten (Trost & Hultåker 2016: 135). Enligt hur man svarar på en fråga styrs det alltså till efterföljande frågor. Denna interaktiva egenskap utnyttjade jag också. Det finns många tjänster på internet för att skapa sin egen webbenkät och jag övervägde mellan några tjänster innan jag till sist bestämde mig att använda tjänsten *Google Forms* därför att den var mest bekant för mig, var enkel att använda och den samlade

in svaren i ett och samma dokument som förvarades i molntjänsten så att svaren var lätta att tillgå när och var som helst. Jag kunde också i realtid följa hur svaren kom in.

Alanen (2011: 152) rekommenderar att enkäten inleds med lätta och intressanta frågor och att öppna frågor kommer sist. Frågor som hör till samma tema ska sorteras i samma grupp och det ska ges entydiga anvisningar om hur man ska svara på enkäten. Jag valde att börja med att fråga om respondenternas bakgrund med slutna frågor, dvs. om kön, ålder, skolnivå de undervisar i, vilka ämnen de undervisar i samt hur många år de har varit verksamma som lärare (se frågorna 1-5 i bilagan). Dessa frågor var obligatoriska för alla respondenter att svara på. Sedan fortsatte enkäten med en första del som handlade om sociala medier. Delen inleddes med en liten förklaring vad sociala medier är och följdes av en sluten fråga om läraren använder sociala medier eller inte (se fråga 6 i bilagan). Om läraren svarade ja, fördes hen till en frågegrupp om sociala medier. I den frågegruppen ställdes först en flervalsfråga (se fråga 7 i bilagan) om vilka sociala medier läraren använder i undervisningen vars svarsalternativ var bestämda enligt motiveringar som jag presenterade i avsnitt 2.4. Därefter fanns frågor om hur ofta läraren använder sociala medier i undervisningen och till vilket användningsändamål sociala medier används (se frågorna 8 & 9 i bilagan). Dessa följdes av en rad öppna frågor varav den första handlade om hur läraren använder sociala medier i undervisningen (se fråga 10 i bilagan). Nästa fråga ställdes för att reda på hurdana erfarenheter läraren har om användning av sociala medier i undervisningen (se fråga 11 i bilagan). Sedan kom två frågor om vilka möjligheter och utmaningar sociala medier ger i undervisningen som följdes av den sista frågan om lärarens idéer för användning av sociala medier i framtiden (se frågorna 12-14 i bilagan). Den som svarade nej till frågan om hen använder sociala medier i undervisningen (fråga 6), fördes till två tilläggsfrågor där man fick förklara varför man inte använder sociala medier och vad som kunde uppmuntra en att göra så (se frågorna 15 & 16 i bilagan).

Den andra enkät delen bestod av frågor som gällde öppna digitala lärresurser och följde samma ordning av frågeställningar som i den första delen. Denna del inleddes också med en kort begreppsförklaring och en sluten fråga om läraren använder öppna digitala lärresurser i undervisningen (se fråga 17 i bilagan). Återigen, om läraren svarade ja, fördes hen till att svara på flera frågor om öppna digitala lärresurser. Först ombeds respondenten att svara på frågan om vilka öppna digitala lärresurser läraren använder eller har använt i undervisningen (se fråga 20 i bilagan). Därtill kom frågorna om hur ofta öppna digitala lärresurser används och till vilket användningsändamål (se frågorna 21 & 22 i bilagan). Såsom med sociala medier handlade de fem första öppna frågor om hur öppna digitala lärresurser används,

hurdana erfarenheter läraren har av dem, vilka möjligheter respektive utmaningar de ger i undervisningen samt hurdana idéer läraren har för användning av dem (se frågorna 23-26 & 31 i bilagan). Om svaret var nekande till frågan om användning av öppna digitala lärresurser (fråga 17), ombads dessa lärare att ännu förklara vidare varför de inte använder dem och om det finns någonting som kunde uppmuntra lärarna att börja använda dem (se fråga 18 & 19 i bilagan).

Till sist ställdes ännu en fråga om läraren själv har producerat och delat öppet läromaterial på internet (se fråga 27 i bilagan). Om svaret var ja, bads läraren att berätta hur material hen har producerat och delat samt varför hen har velat göra så (se frågorna 28 & 29 i bilagan). Om svaret var nej, bads det ännu om en förklaring till varför man inte har gjort så (se fråga 30 i bilagan).

Enkäten utformades och datainsamlingen genomfördes elektroniskt under våren 2015. Enkäten skickades till svensk- och tysklärare genom e-postlistorna till Svensklärarna i Finland rf och Tysklärarna i Finland rf med hjälp av föreningarnas sekreterare. På det här sättet kunde jag skicka enkäten till alla svensk- och tysklärare som är medlemmar i de här föreningarna och kunde nå en stor del av de finska svensk- och tysklärarna även om alla språklärare inte är medlemmar i dessa föreningar. Jag valde just svensk- och tysklärare som målgrupp av den anledningen att jag själv är blivande svensk- och tysklärare som är intresserad av digitaliseringens möjligheter. Webbenkäten var öppen i två veckor och under den tiden besvarades den av 102 språklärare. Jag fick inte tag på exakta antal prenumeranter på dessa e-postlistor, men år 2015 hade föreningen Svensklärarna i Finland ungefär 1700 medlemmar och Tysklärarna i Finland ungefär 600 medlemmar vilket ger riktlinjer om hur många prenumeranter fanns på dessa listor.

4.3 Val av analysmetoder

Materialet analyserades mestadels kvalitativt, för de flesta av enkätfrågorna var öppna frågor. Slutna frågor hade olika svarsalternativ och de analyserades kvantitativt. Svaren till öppna frågor valde jag att klassificera under olika teman. Enligt Alanen (2011: 151) kan svaren på öppna frågor betraktas genom en kvalitativ innehållsanalys som kan utföras genom att t.ex. klassificera, dela in eller koda materialet. Om man vill förstå något fenomen eller hitta mönster ska man välja att utföra en kvalitativ studie (Trost & Hultåker 2016: 23), vilket jag

valde att följa eftersom jag ville få en bredare bild om hur språklärare använder, upplever och uppfattar användning av sociala medier och öppna digitala lärresurser i undervisningen.

Genom att klassificera materialet enligt olika teman försöker man hitta centrala och återkommande teman i svaren (KvaliMOTV 2016). Analysen inleds med att söka efter likheter eller olikheter i materialet. Utgående från dessa likheter eller olikheter utformas det teman under vilka materialets delar, t.ex. svaren i en intervju eller en enkät klassificeras. Sedan kan det avanceras till mer detaljerad granskning. Jag gick igenom svaren vid varje öppen fråga och sökte efter likheter mellan svaren och lade alla liknande svar i en och samma kategori i ett Word-dokument genom att klippa ut och klistra. Därefter bestämde jag ett tema för varje svarskategori genom att hitta en gemensam nämnare för likheterna i svaren som sammanfattningsvis beskrev svarens innehåll. Teman vid olika frågor och placeringen av svaren i temakategorier justerades och klarlades under några genomgångar. Därtill tog jag även en lite mer kvantitativ syn på svaren och granskade vilka teman var de största vid varje fråga genom att räkna hur många skilda svar förekom i varje temakategori och rangordade sedan temakategorierna enligt hur många svar det fanns i varje kategori. Temakategorierna presenteras i resultatdelen varje fråga för sig och varje tema är märkt med kursiv stil (se kap. 5). I presentationen tas även hänsyn till att temakategorierna framförs enligt den kvantitativa rangordningen.

4.4 Respondenterna

Enkäten besvarades av 102 språklärare varav de flesta var kvinnor (n=98, 96 %). Respondenternas ålder fördelades ganska jämt (se tabell 1): den nästäldesta åldersgruppen var störst (44-53 år) och den näst yngsta åldersgruppen (34-43 år) följde efter vilket troligtvis ganska bra hänger ihop med att de flesta språklärare faktiskt är i den åldern också i dag.

Tabell 1 Åldern hos lärarna

Åldersgrupp	Antalet lärare (%)	N
44-53	38	38
34-43	28	28
24-33	23	23
54-63	13	13

Som tabell 2 visar undervisade de flesta respondenter på gymnasiet och i grundskolan i årskurserna 7-9. Även en del lärare som undervisar i årskurserna 1-6 var representerade och därtill några lärare från andra skolstadier.

Tabell 2 På vilket skolstadium/vilka skolstadier undervisar du?

Skolstadium	Antalet lärare (%)	N
Gymnasium	58	59
Årskurserna 7-9	36	37
Årskurserna 1-6	17	17
Yrkesinstitut	7	7
Yrkeshögskola	5	5
Medborgarinstitut	5	5
Universitet	3	3

De flesta av lärarna undervisade i svenska (n=83, 81 %) och tyska (n=56, 55 %). Några andra språk som förekom var engelska (n=19, 19 %), franska (n=4, 4 %) och spanska (n=2, 2 %). De flesta lärare hade en relativ lång arbetskarriär bakom sig eftersom de hade arbetat som lärare i 16 år eller längre (se tabell 3) vilket hänger ihop med att de flesta lärare tillhörde den näställdsta åldersgruppen (se tabell 1). Jag vill påpeka att flera lärare arbetade både som svensk- och tysklärare samt en del såväl i grundskolan i årskurserna 7-9 som i gymnasiet. Därför behandlar jag alla respondenter som enhetlig grupp.

Tabell 3 Hur många år har du varit verksam som lärare?

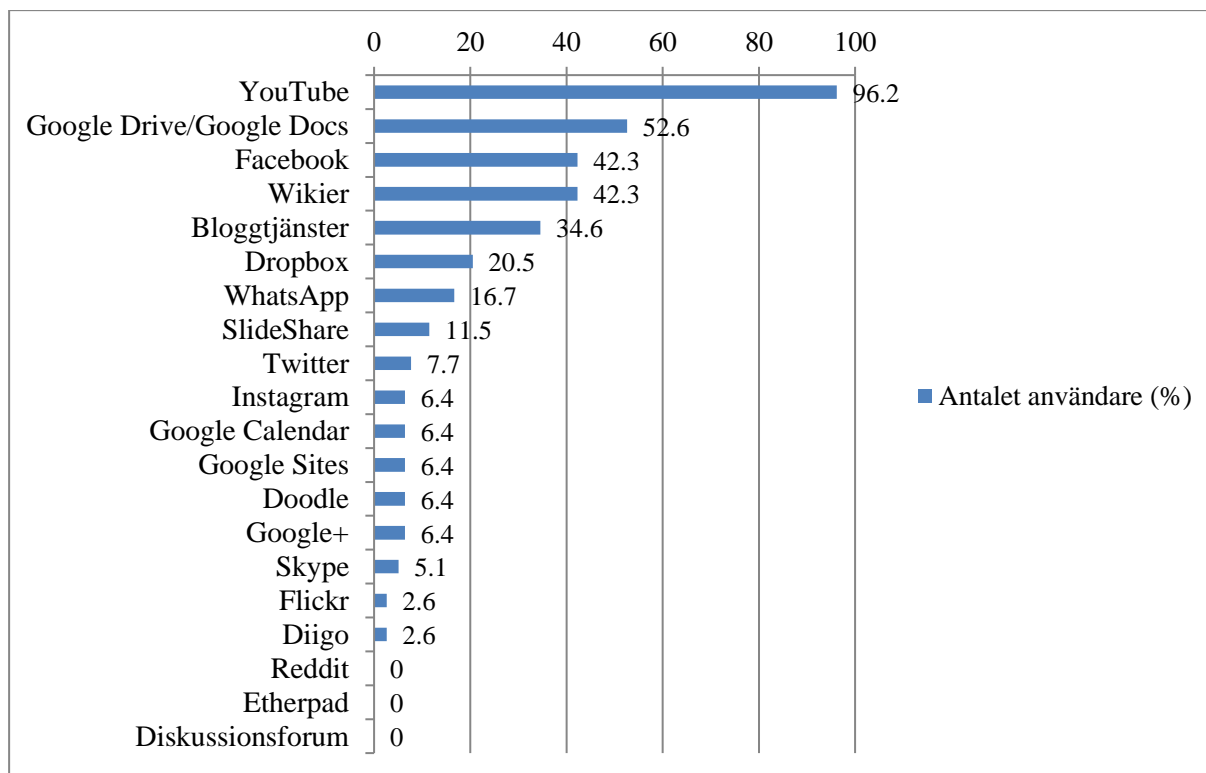
Verksamma år som lärare	Antalet lärare (%)	N
16 år eller längre	46	47
7-15 år	31	32
3-6 år	13	13
0-2 år	10	10

5 RESULTAT

I detta kapitel presenterar jag undersökningens resultat. Kapitlet består av fyra delar varav den första koncentrerar sig på respondenternas bakgrund. I den andra delen behandlas lärarnas användning av samt erfarenheter och uppfattningar om sociala medier. I den tredje delen redogörs det för öppna digitala lärresurser och kapitlet avslutas med en del som granskar hur lärarna producerar och delar öppet digitalt läromaterial.

5.1 Användning av sociala medier i undervisningen

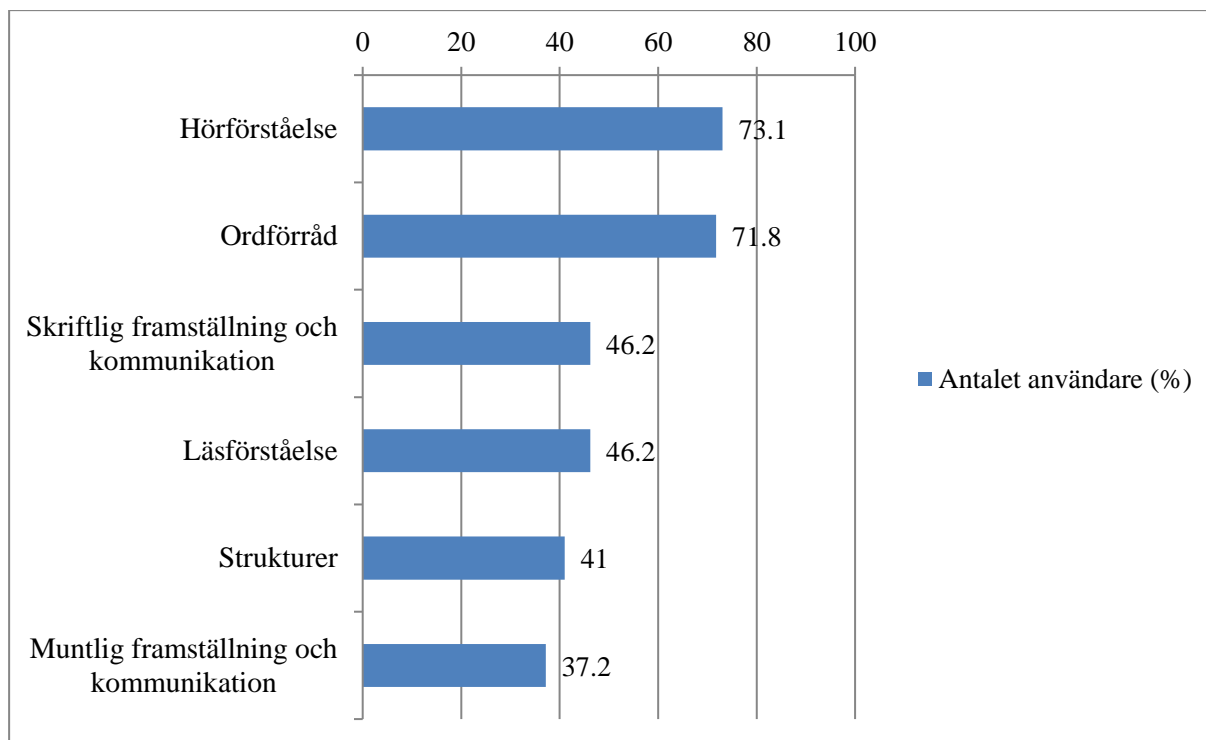
Över tre fjärdedelar ($n=78$, 77 %) av respondenterna svarade att de använder sociala medier i undervisningen (se fråga 6 i bilagan). Detta visar att sociala medier utnyttjas i rätt hög grad av språklärarna. För att få närmare uppfattning om vilka sociala medietjänster används bad jag lärarna att välja de tjänster som de använder från en lista som jag hade upprättat enligt motiveringar i avsnitt 2.4 (se fråga 7 i bilagan). Som figur 1 visar, hade nästan alla tjänster valts åtminstone en gång av lärarna. Den klart populäraste tjänsten var YouTube med ett procentantal på 96,2 % vilket betyder att nästan alla av lärarna använder YouTube i undervisningen. De fyra näst populäraste tjänsterna var Google Drive/Google Docs (52,6 %), Facebook (42,3 %), wikier (42,3 %) och bloggtjänster (34,6 %).

Figur 1 Fördelning av svar på frågan *Vilka sociala medier använder du i språkundervisningen* (n=78, lärare som använder sociala medier).

Lite drygt hälften av lärarna (n=40, 51 %) svarade att de använder sociala medier varje vecka (se fråga 8 i bilagan). En lite lägre andel (n=21, 27 %) använde sociala medier varje månad och 15 lärare (19 %) varje dag. Bara två svarade att de använder sociala medier mer sällan än varje månad. Här kan det noteras att sociala medier var ett tämligen bekant fenomen för dessa språklärare och en stor del utnyttjade sociala medier i undervisningen, men det bör påpekas att det var frivilligt att delta i undersökningen vilket kan leda till att de som svarade på enkäten är de som faktiskt är intresserade av temat och valde därför att delta. Det kan ha varit många som inte har valt att delta eftersom de inte känner till eller vill använda sociala medier. Därför är det inte rimligt att dra allomfattande slutsatser.

Lärarna använder sociala medier för olika ändamål i undervisningen (se fråga 9 i bilagan). Såsom man kan se i figur 2 används sociala medier mest för att öva på hörförståelse (n=57, 73 %) och ordförråd (n=56, 72 %). Även de andra användningsändamålen tas i bruk när sociala medierna används. Det förekommer flera svar (n=8, 10 %) på svarsalternativet *något annat* som anger att sociala medier även används för att öva på kulturkunskap på lektionerna. Några få lärare nämnde också att de använder sociala medier för att motivera eleverna, informera eleverna om viktiga saker gällande undervisningen eller för underhållningens skull.

Figur 2 Fördelning av svar på frågan *Till övning av vilket delområde av språkkunskaperna använder du sociala medier* (n=78, lärare som använder sociala medier).

Den öppna frågan om *hur* man använder sociala medier i undervisningen (se fråga 10 i bilagan) besvarades av 62 (79 %) av dem som berättade att de använder sociala medier i undervisningen. Jag klassificerade svaren i olika kategorier genom att söka efter tjänster inom sociala medier som nämndes i svaren och på det sättet kom jag fram till 16 olika tjänster som utformades till 16 olika kategorier. Somliga tjänster uppkom flera gånger i svaren medan andra bara i få svar. Jag antar att min lista av olika alternativ för sociala medier i enkäten (se figur 1) kan ha styrts vilka tjänster lärarna har valt att nämna i den öppna frågan. Flesta användningsexempel var från YouTube vilket inte är överraskande eftersom den också visades vara den populäraste median (se figur 1). Angående YouTube förekom det många slags användningsändamål, men jag kunde skilja på tre populäraste: att öva hörförståelse, lära kulturkunskap samt lära målspråkets strukturer och ordförråd med hjälp av videor. Dessa mål försöker lärarna nå t.ex. genom att visa många slags videoklipp på målspråket, låta eleverna bli bekanta med målspråkets kultur eller lära grammatik och ordförråd genom musiken eller något annat slags videomaterial, låta eleverna göra videor själva och dela dem på YouTube samt väcka elevernas intresse och leda eleverna till undervisningens tema med ett videoklipp.

Lärarna som anger att de använder Facebook i undervisningen beskriver hur tjänsten möjliggör läsförståelseövning genom att man kan läsa och dela artiklar på målspråket som

man kan hitta med hjälp av Facebook. Därtill används det för att öka ordförrådet t.ex. genom bilder eller aforismer som delas samt genom att chatta på målspråket mellan undervisningsgruppens medlemmar eller med elever i en vänskola. Facebook utnyttjas mest i ett socialt syfte t.ex. genom att skapa en gemensam Facebook-grupp för undervisningsgruppens behov där information, länkar, videor, bilder och artiklar delas samt det diskuteras om undervisningens teman. Utöver det sociala syftet används Facebook även för lärarens egna syften: ett par lärare beskriver hur de har skapat sina egna Facebook-sidor där de delar länkar, bilder och aktuella artiklar om undervisningens teman för sina elever.

Google Drive eller Google Docs används mest för att dela material, öva på processkrivning och lämna in olika arbeten. Lärare delar sina egengjorda övningar eller övningar som de har hittat på internet till sina elever på Google Drive. På Google Docs samarbetar eleverna för att skriva ett gemensamt dokument på målspråket som läraren och eleverna kan kommentera genom arbetets gång. Processkrivning utnyttjas också för att översätta en text i samarbete med varandra. Några lärare uppger att de använder Google Drive för individuella arbeten så att eleverna lämnar in sina verk där och läraren betygsätter och kommenterar arbeten direkt på Google Drive vilket betyder att det inte behövs någon växling av papper. Mest används dessa tjänster alltså för att skriva gemensamt eller ensamt, men det förekommer också exempel på hur tjänsterna används för att öva på strukturer, ordförråd eller hörförståelse.

Wikipedia används för att söka information om något tema i undervisningen, t.ex. om geografi eller målspråkets kultur. En lärare anger Wikipedia och wikier vara en bra autentisk källa för skriftligt material. En wiki fungerar som lärplattform för några lärare där de har hela kurser eller lägger upp länkar, tilläggsuppgifter och annat material där som stöder undervisningen.

Eleverna anvisas för att läsa bloggar på målspråket eller de själva skapar sina egna bloggar. Bloggarna uppges också användas som lärplattform såsom wikier. Det är alltså mest läsförståelseövningar och skriftlig framställning som är kännetecknande för blogganvändning i undervisningen.

Bara få lärare nämnde hur de använder WhatsApp i undervisningen: genom WhatsApp skickar lärare meddelanden till sina elever för att diskutera med dem och informera om viktiga saker. Elever skickar också sina muntliga framställningar genom WhatsApp. Med hjälp av WhatsApp kommunicerar man också utanför skolan, t.ex. med vänskolan. Det förekom också bara få exempel på Instagram och Twitter. De används för att hitta aktuellt och

autentiskt material eller för att skriva Twittermeddelanden på målspråket eller för att utföra en uppgift med hjälp av bilder på Instagram. WhatsApp står alltså främst för skriftlig eller muntlig kommunikation, när Instagram används för visuellt lärande och Twitter för kort, skriftligt uttryckande.

I svaren framkom också användningssyften som inte är specifikt relaterade till någon viss tjänst eller tjänster som bara nämndes en eller två gånger och de alla samlade jag in i grupper enligt deras användningsändamål. Mest används sociala medier till att öva hörförståelse såsom också svaren till vilket ändamål lärarna använder sociala medier (se figur 2) visar. Hörförståelse övas mest genom att lyssna på musik och titta på videoklipp. Därtill förekom det flera exemplar på hur olika internetspel används för att öva ordförråd och strukturer och dessa spel spelas oftast på mobila enheter. Muntliga språkkunskaper tränas också med hjälp av sociala medier för det finns t.ex. tjänster som möjliggör inspelning och delning av muntliga övningar eller det hålls webbkonferenser t.ex. genom Skype. Lärare rapporterade också att de utnyttjar färdigt material som de kan hitta på internet och delar materialet genom olika sociala medier. Det framfördes vidare hur sociala medier kan användas för olika syften: de fungerar som tilläggsuppgift eller som sätt att sätta sig in i ämnet eller variera undervisningen. Därtill söker man information genom att använda olika sociala medier och olika tjänster kan fungera som lärplattform.

5.1.1 Erfarenheter av sociala medier

Det kom fram olika slags erfarenheter som lärarna hade haft med sociala medier (se fråga 11 i bilagan). Dem kunde jag grovt dela in i två grupper: positiva och negativa erfarenheter. Först redogör jag för positiva erfarenheter som jag vidare har klassificerat under olika teman. Jag presenterar ett tema åt gången.

Några lärare svarar entydigt att de har positiva eller väldigt positiva erfarenheter och anser sociala medier vara mer en fördel än en nackdel för undervisningen. Ett litet antal anser till och med att de inte längre kunde undervisa utan dem. Ett tema framträder ur materialet: många lärare anser det vara en stor fördel att kunna *motivera* eleverna. De flesta elever tycker om att använda sociala medier och blir därför mer intresserade av ämnet. De är intressanta för eleverna eftersom de kommer nära till elevernas liv och deras erfarenhetsvärld. Till samma slutsats kom yrkeslärarna i Åkermarcks studie (2014: 56) som ansåg den största positiva faktorn med sociala medier i undervisningen vara den växande motivationen hos studerandena. Det material som intresserar eleverna mest enligt svaren är autentiskt, visuellt

och aktuellt. Därför teman som eleverna föreslår, exemplen från det riktiga livet och äkta modersmålstalare motiverar eleverna och får dem att märka hur de kan förstå språket utanför klassrummet. En lärare svarar att hen har märkt hur tröskeln för eleverna att kommunicera på det främmande språket är lägre på sociala medier än i klassrummet. Då elever är motiverade och intresserade av undervisningen motiverar det även lärare anser några respondenter. Det blir mer variation i arbetsuppgifterna när man kan använda olika slags nya verktyg. Användning av sociala medier i undervisningen kan underlätta kommunikationen mellan läraren och eleverna eftersom sociala medier bjuder verktyg för lätt och smidig kommunikation.

Ett annat stort tema som lärare anser vara en fördel är *mångsidighet och variation*. Enligt lärarna möjliggör sociala medier variation i klassrummet och gör undervisningen mångsidigare och rikare. Detta sker eftersom undervisningen kan genomföras med annat utöver det traditionella läromaterialet, dvs. läroboken och därtill hörande materialet. Lärarna beskriver hur de kan de liva upp det som händer i undervisningen med hjälp av sociala medier på många olika sätt. En del lärare konstaterar att eleverna kan uppleva undervisningen vara mera betydelsefull när det används sociala medier i undervisningen. Några konstaterar att de använder sociala medier som roligt extramaterial, någonting som kompletterar den övriga undervisningen och piggar upp elever, t.ex. kan videosnuttar, musikstycken eller små faktarutor fungera som sådana.

Autenticitet och aktualitet är ytterligare positiva erfarenheter som nämns i några svar. Lärare konstaterar att autentiskt material intresserar eleverna eftersom de kan se, höra och känna hur språket används på riktigt av modersspråkstalare och för lärare är det lätt att hitta material som är aktuellt och kan tilltala de unga. Just *materialens lättillgänglighet* på internet och *den stora tillgången på material* betyder mycket för lärarna och utgör ett ytterligare tema. Det går snabbt att hitta material, omfånget av materialet är stort och variation av materialet är brett. En fördel är att eleverna själva kan producera eget material som de kan utvärdera själva och lägga upp på internet. Sociala medier möjliggör även utförandet av övningar var som helst och när som helst eftersom man är oberoende av tid och rum. De möjliggör även självständigt och individuellt arbete: det är lättare för elever att göra uppgifter i sin egen takt och söka information självständigt. En lärare svarar till och med att hen inte längre använder läroböcker vilket är möjligt eftersom läromaterial är så lätt att hitta.

De negativa erfarenheterna har jag också klassificerat under olika teman. De utgjorde antingen en motpart för någon av de positiva erfarenheterna eller en helt egen erfarenhet. Det positiva enligt flera lärare var att kunna motivera elever, men några lärare har märkt att alla *elever inte vill använda sociala medier* i undervisningen: det finns sådana elever som överhuvudtaget inte vill använda sociala medier eller sådana som är trötta på att ständigt gå in på sociala medier eller jobba på datorn. Dessa elever kanske får nog av sociala medier redan på deras fritid och är inte motiverade att använda dem också i undervisningen eller är konservativa och därför vill inte alls använda sociala medier.

En nackdel enligt flera lärare är *tidsbristen*: lärare anser att det tar mycket tid att hitta lämpligt material. Även om det finns mycket material på sociala medier, kan det vara ansträngande att hitta just det rätta materialet. Man måste bekanta sig med materialet innan man kan använda det i undervisningen för att vara säker på att det passar in i undervisningen och innehåller inget olämpligt. Några lärare upplever att materialsökning tar så pass mycket tid att det inte alls lönar sig att lägga tid på det.

Såsom tidigare rapporterades, konstaterade lärarna en positiv erfarenhet vara ett brett materialomfång på internet, men *materialet i sociala medier* är mycket varierande vilket *orsakar osäkerhet*: å ena sidan finns det väldigt bra material, men på andra sidan vem som helst kan producera material i sociala medier vilket kan sänka kvaliteten. Några lärare anser att det är svårt att hitta nyttigt material och några tycker att det borde finnas mer material. Även upphovsrätten vållar huvudbry för några lärare eftersom det är oklart hur man får använda material. Det gäller att vara försiktig med upphovsrätten och också med personliga uppgifter.

En negativ orsak som innebär dåliga erfarenheter för lärare är deras *otillräckliga teknologiska kunskaper*. De som upplever ha dåliga teknologiska kunskaper anser att de skulle behöva fortbildning för att kunna utnyttja sociala medier effektivt. Annars tar det för mycket tid att bekanta sig med allt det tekniska. Andra negativa erfarenheter som angår teknologin är *dåliga internetuppkopplingar* och *bristen på digitala enheter*. Även om det finns digitala enheter i klassrummet är det inte alltid säkert att de fungerar som de ska, t.ex. internetlänkarna fungerar inte eller programmen och applikationerna kan haka upp sig under lektionen.

En del av lärarna upplever att det är svårt att ha koll på vad eleverna gör på sina enheter på lektionerna. Koncentrerar de sig på att göra vad de egentligen ska eller gör de någonting helt annat? *Övervakning av eleverna* tar lärarens tid och uppmärksamhet och någon lärare oroar

sig för om eleverna bara upplever sociala medier som underhållning och inte som ett läromedel. För vissa elever kan det vara svårt att koncentrera sig på det egentliga och dra gränsen mellan arbete och nöje och detta väcker också bekymmer för elevernas skärmtid.

5.1.2 Möjligheter med sociala medier

Vad gäller de möjligheter som användning av sociala medier ger i undervisningen så varierade lärarnas svar mycket (se fråga 12 i bilagan) och det fanns även likheter med svaren till den föregående frågan om lärarnas erfarenheter. Även här sorterade jag svaren enligt olika teman och jag kunde urskilja två teman som framträdde tydligast. Det ena var *autenticitet* och det andra *variation*. Det finns gott om autentiskt material i sociala medier vilket gör det lättare att ha äkta språkbrukssituationer i undervisningen. Genom att använda sociala medier är det lättare att ta sig utanför klassrummet utan att fysiskt lämna klassrummet och undersöka världen utanför klassrummet. Det här tycker många lärare är viktigt och betonar vikten av naturligt språk i språkundervisningen. Lärarna vill att eleverna får uppleva hur det vardagliga språket fungerar genom autentiska exempel. En del av lärarna noterar därtill att materialet i sociala medier oftast är aktuellt och med hjälp av dem kan man hänga med i tiden och speciellt i ungas liv, för att man vet vad som är inne bland unga just nu.

I många svar kom det upp hur sociala medier ger nya möjligheter som gör undervisningen mångsidigare. Lärare tycker att de får nya synpunkter och tankesätt att bygga upp en lektion med hjälp av sociala medier. De anser att sociala medier kan liva upp lektioner för det förekommer nya slags stimulanser som man kan använda i undervisningen såsom ljud och färger vilket leder till att det framstår mer variation på lektionerna.

Såsom i det föregående avsnittet om erfarenheter anser lärarna också en möjlighet vara elevernas *motivering*. Flera elever tycker att inläringen blir roligare och lättare eftersom det är naturligt för dem att använda olika sociala verktyg. Lärare har sett att användning av sociala medier i undervisningen inspirerar eleverna och eleverna tycker om att öva på språket i digitala miljöer. Kommunikationen och inläringen underlättas genom undervisning i sociala medier. Några lärare menar att det är viktigt att klyftan mellan livet i skolan och livet utanför skolan blir mindre och därför borde sociala medier vara en naturlig del av skolan. En lärare rapporterar om elever för dem det är lättare att koncentrera sig på övningar som utförs i elektronisk miljö.

En positiv erfarenhet var att kunna *dela material åt andra och samarbeta* i sociala medier vilket också innebär en möjlighet enligt en del lärare. Möjligheterna att samarbeta är bättre än tidigare före sociala mediernas tid eftersom det är lättare att skapa situationer för samarbete: man måste inte vara fysiskt i samma plats samtidigt. Även möjligheten att kunna dela sitt kunnande nämndes.

Några lärare uppskattar möjligheten att kunna skapa mer *elevorienterad undervisning* och befordra aktivt deltagande av elever med hjälp av sociala medier. Eleverna kan få mer plats i klassrummet och kan delta mer i planering av undervisningen. Även de blygaste eleverna vågar ta mer del av undervisningen och presentera sina idéer när de får göra det i sociala medier. Sociala medier hjälper också med kommunikationen och gör det lättare, snabbare och smidigare.

Materialets omfång och lätthet uppgavs också som möjligheter: material finns överallt och det är tillgängligt dygnet runt och var som helst. På liknande sätt uppskattas det att man kan utnyttja nutida teknik och slipper kopiera så mycket papper och därmed kan bidra till *hållbar utveckling*.

Som kan observeras här, är möjligheterna med sociala medier i undervisningen oändliga enligt lärarna. Även andra möjligheter nämndes av lärarna men de ovanstående temana var de mest frekventa.

5.1.3 Utmaningar med sociala medier

En rad olika faktorer ställer utmaningar för användning av sociala medier i undervisningen (se fråga 13 i bilagan). Här kom det upp liknande observationer som i frågan om erfarenheter som var negativa. Flest utmaningar har lärare med materialet: Det finns så mycket material att det kan vara svårt att hitta precis det man behöver och man kan känna att *materialomfånget är alltför stort*. Materialet är också av *varierande kvalitet* och man måste alltid gå igenom materialet för att vara säker på att det innehåller ingenting opassande. Det gäller att vara kritisk och ta hänsyn till vem som har producerat materialet. Att hitta material som håller en viss nivå innebär också en utmaning.

Problem och utmaningar med digitala enheter förekommer också ofta enligt lärarna. Datorerna eller andra apparater fungerar inte som de ska eller internetuppkopplingen är dålig. Det kan hända att läraren måste ändra hela lektionsplanen på grund av tekniska problem. I

flera skolor är det brist på apparater och det finns inte tillräckligt många för alla elever vilket kan leda till ojämlikhet mellan skolor och elever.

Det kan vara svårt för *vissa elever att hålla sig koncentrerade* på just den saken man håller på att utföra. Det finns många frestelser på internet som kan locka in elever på fel banor. Något annat på internet kan vara mer intressant än det vad man borde hålla på med. En annan utmaning hos vissa elever – som också var en negativ erfarenhet enligt lärarna – är att *de inte överhuvudtaget är intresserade av sociala medier* och inte alls vill använda dem eller att de redan använder dem så mycket i sina privata liv att de inte vill använda dem även i skolan. Då kan läraren fundera på om det är nödvändigt att använda sociala medier i undervisningen eller åtminstone i vilken grad det lönar sig att använda. En utmaning ställer också elevernas olika utgångsnivåer och därför kan det kräva mycket arbete av läraren för att anpassa övningar efter alla elevers behov.

Att hitta rätt material tar tid eftersom materialomfånget är så stort och detta måste många lärare göra på fritiden. Om läraren väljer att utnyttja en tjänst på lång sikt kan det vara utmanande att upprätthålla allt som behövs kring tjänsten och t.ex. finna tid för uppdatering. En del lärare tycker att det inte finns tillräckligt med tid att sätta sig in i sociala medier för att lära sig hur man kunde använda dem i undervisningen.

Några lärare är osäkra på om man lagligt kan använda något material eller inte. Lärarna känner att de inte vet vad man kan göra och publicera på internet så att man *inte bryter mot upphovsrätten*. Även om man hittar lämpligt material kan det vara upphovsskyddat och går inte att använda i undervisningen. Lärarna funderar på hurdant material man kan och inte kan visa samt vilket slags material är lovligt att använda.

En del lärare är oroliga för *elevernas integritet* och upplever att integriteten kan bli hotad i sociala medier och på internet överhuvudtaget. Lärarna ser det som en så pass stor grej att det hindrar användning av sociala medier. Till många sociala medier måste man logga in och införa sina personliga uppgifter vilket kan vara en tröskel för några att vilja börja använda dem. Med minderåriga elever måste man tänka efter extra noga om det är passande för dem att vara med i sociala medier. Då är det bäst att diskutera om saken med föräldrarna. Även *mobbing* är ett tema som vållar bekymmer för lärare. Det skrämmer lärare att det är så lätt att mobba i sociala medier och svårt att upptäcka och bevaka. En lärare betonar dock att man måste diskutera om reglerna med eleverna och lära om hur man ska bete sig på internet.

Vidare utmaningar uppstår av *lärarnas ringa kunskaper* i användning av sociala medier i undervisningen och för en del lärare vållar det problem att använda datorn. Några lärare anser att de skulle behöva mer utbildning i ämnet och stöd för att kunna använda sociala medier ändamålsenligt i undervisningen. Därför oroar en del lärare sig för om sociala medier används på ett vettigt sätt och pedagogiken glöms bort helt och hållet. De poängterar att tekniken inte får vara ett värde i sig utan man måste ta hänsyn till att sociala medier fyller *en pedagogisk funktion*. Detta efterlyser även t.ex. Ekberg (2012: 220) som anser att den pedagogiska grundsynen alltid måste vara den ledande tanken i lärarens arbete även om digitala verktyg används.

5.1.4 Idéer för användning av sociala medier i undervisningen

Till sist ville jag fråga de lärare som använder sociala medier i undervisningen vilka idéer de har för användning inför framtiden (se fråga 14 i bilagan). Jag ville veta hur lärarna vill utveckla användning av sociala medier och hur de ser framtiden. Lite under hälften av lärarna delade med sig av några konkreta idéer. De flesta idéer gäller antingen *aktivering av elever* eller *lärarnas egen utveckling*.

En del lärare svarar att de vill uppmuntra sina elever att själva producera material till sociala medier t.ex. genom att skriva bloggar, göra filmsnuttar eller delta i diskussioner på Facebook-grupper och –sidor på främmande språk och på det viset nätverka med andra elever i eller utanför Finland. Detta rekommenderar också Suominen och Nurmela (2011: 166) eftersom när inläraren själv står för sin inlärningsprocess genom att t.ex. producera sitt eget material blir inläringen mer betydelsefull och nyttig. Gemensamma projekt med andra finska eller europeiska skolor eller företag finner ett par lärare vara en bra idé och dessa projekt kan förverkligas ganska lätt i sociala medier, t.ex. genom att hålla kontakt via chattar eller en gemensam internetsida där man kan diskutera och skapa gemensamt innehåll.

Lärare uppger att de vill ha fortbildning i hur sociala medier kan användas på ett vettigt och säkert sätt i undervisningen. Det finns önskemål bland lärarna om att få vara med i en sådan utbildning där man själv får prova på att skapa olika övningar och bekanta sig med olika möjligheter. Här påpekas det också att det måste finnas tid för vidareutveckling och för läraren att bekanta sig med nya möjligheter. Denna önskan om fortbildning kom också från lärare och rektorer i enkäten av OAJ där de beskrev hur det förekommer brister på handledning och fortbildning i utnyttjandet av digitala verktyg (OAJ 2019: 8). Lärare anser att även elever och andra lärare kan hjälpa med att ge råd eftersom samarbetet ger mer resultat.

Lärare vill gärna höra från andra lärare vad som har fungerat bra i deras undervisning. Det önskas alltså att lärarna delar idéer med varandra. Några anser att lärarna borde dela mer med sig av sina idéer och metoder till andra för de tycker att det är till nytta för alla lärare.

En utvecklingsidé som en lärare framför är en önskan om att det skulle finnas flera tjänster av god kvalitet också på svenska och tyska för utbudet av sociala medier består i dag mestadels av engelskspråkiga tjänster. Man efterlyser även materialets lättillgänglighet.

En liten del av lärarna tycker att användning av sociala medier inte behöver utvecklas. En lärare är av den åsikten att Facebook, Twitter och Instagram inte är sådana tjänster som man borde använda i skolan utan de borde bara höra till världen utanför skolan. Någon annan känner även lite påtryckning på att man måste använda sociala medier även om man inte själv vill.

5.1.5 Lärare som inte använder sociala medier i undervisningen

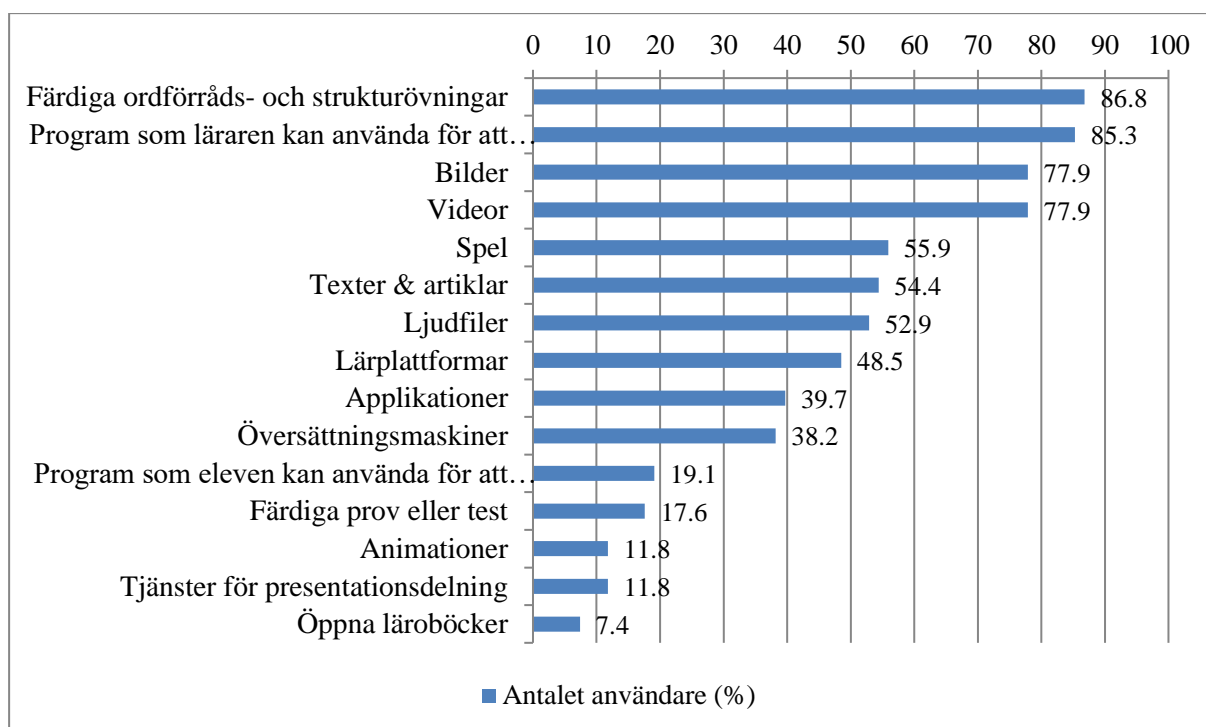
En knapp fjärdedel av lärarna (n=24, 24 %) svarade att de inte använder sociala medier i undervisningen (se fråga 6 i bilagan). Jag ville närmare ta reda på vilka är orsakerna bakom detta beslut samt om det finns någonting som skulle kunna uppmuntra dem att börja använda sociala medier (se frågorna 15 & 16 i bilagan). Det visade sig att de flesta svar liknade varandra, men jag kunde urskilja tre olika orsaker. Den första orsaken angavs av de flesta av dessa lärare: De upplever *inte något behov* av att använda sociala medier, men varför de inte har detta behov, varierar lite mellan lärarna. Några konstaterar att de helt enkelt inte är intresserade av temat och inte ser någon nytta med sociala medier i undervisningen. De upplever att sociala medier hör till fritiden eller att de inte medför något mervärde i undervisningen med sig. Andra lärare beskriver hur de inte har behov av att använda sociala medier för deras elevers skull: antingen är de så unga att det inte finns passande tjänster till dem eller läraren vill inte tvinga sina elever till att behöva skapa en personlig profil i sociala medier.

En annan orsak som förhindrar lärarna att använda sociala medier innebär *otillräckliga kunskaper i teknologi*. Lärarna beskriver hur de känner att de inte kan eller inte vet hur sociala medier skulle kunna utnyttjas vilket t.ex. kan bero på att man inte själv är med i sociala medier i sitt privata liv. Ännu en faktor är *tidsbristen* som förhindrar lärarna att bekanta sig med pedagogiska möjligheter som sociala medier kan erbjuda. Lärarna behöver tid för att kunna lära sig om sociala medier eller för att hitta lämpligt material.

De saker som skulle kunna uppmuntra lärare till användning av sociala medier representerar mestadels lösningar till de orsaker som framfördes ovan. En del lärare angav att de har otillräckliga kunskaper i teknologi vilket kan lösas genom att lärare får *utbildning, stöd och råd* i hur sociala medier kan utnyttjas i undervisningen. För dem som tidsbristen utgör en förhindrande faktor behöver *mer tid* för planering och inläring vilket kan ske genom utbildningsanordnarens eller föreståndarens initiativ eller genom att omordna lärarens arbetsuppgifter. De som inte ser något behov av att använda sociala medier skulle kunna göra det om det framkom *nya, bättre möjligheter* eller de upplevde att sociala medier gör *någon nytta*. De som undervisar i årskurserna 1-6 skulle vilja ha material som passar för de yngre eleverna. Två lärare anser att ingenting kommer att få dem att använda sociala medier.

5.2 Användning av öppna digitala lärresurser i undervisningen

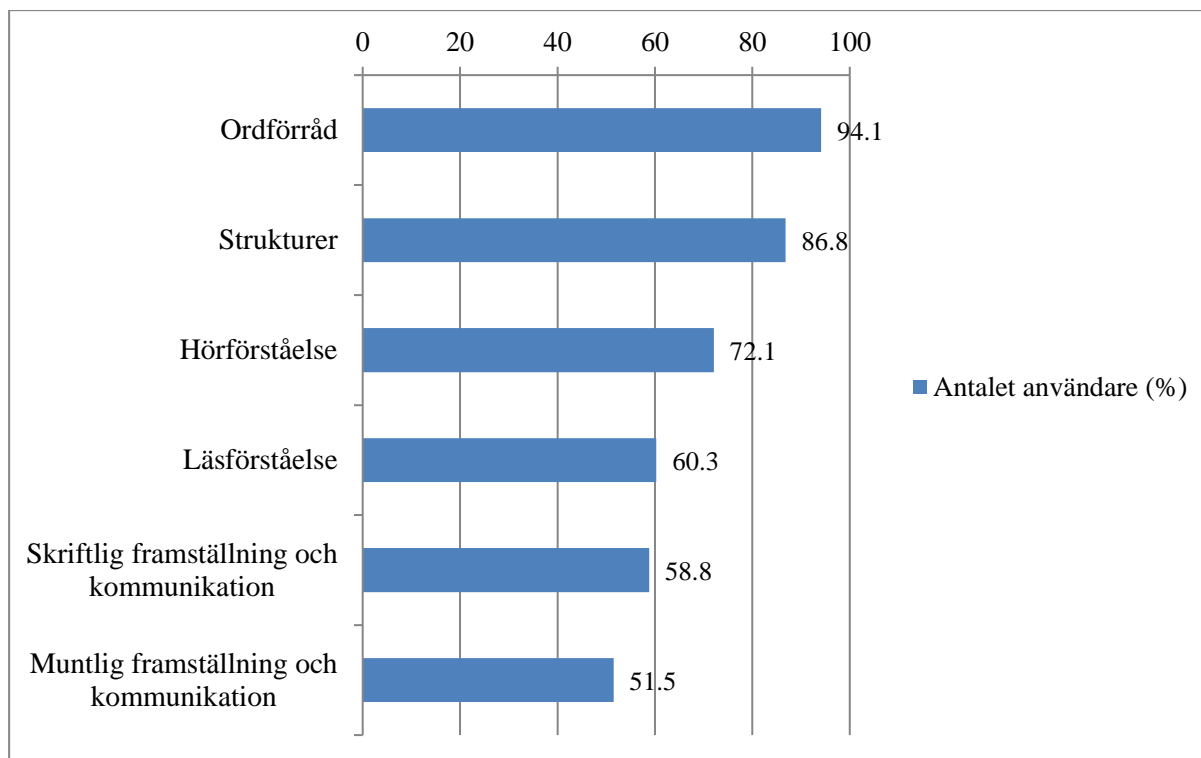
En något mindre andel av lärarna använder öppna digitala lärresurser (n=68, 67 %) än sociala medier (n=78, 77 %) (se frågorna 6 & 17 i bilagan). Skillnaden är dock inte betydande. I figur 3 kan man se att alla typer av öppna digitala lärresurser används av lärarna, men i olika mån (se fråga 20 i bilagan). Nästan alla lärare använder sig av färdiga ordförråds- och strukturövningar (n=59, 87 %) samt av program som läraren kan använda för att skapa sina egna övningar (n=58, 85 %). Dessa program kan vara mångahanda, t.ex. sådana som är avsedda för att upprätta korsord eller skapa olika spel för att öva ordförråd (t.ex. Quizlet). Lärare utnyttjar också gärna bilder och videor (n=53, 78 %) i undervisningen samt över hälften använder eller har använt spel (n=38, 56 %), texter och artiklar (n=37, 54 %) och ljudfiler (n=36, 53 %).

Figur 3 Fördelning av svar på frågan *Vilka öppna digitala lärresurser använder du i språkundervisningen* (n=68, lärare som använder öppna digitala lärresurser).

Över hälften av lärarna (n=35, 52 %) använder öppna digitala lärresurser varje vecka och lite över en fjärdedel (n=19, 28 %) varje dag (se fråga 21 i bilagan). En mindre andel (n=13, 19 %) använder dem varje månad och bara en lärare mera sällan än så. Ungefär lika stor andel lärare använder såväl sociala medier som öppna digitala lärresurser varje vecka. Däremot kan man se att lite fler lärare använder öppna digitala lärresurser än sociala medier varje dag, medan lite färre lärare använder öppna digitala lärresurser än sociala medier varje månad.

Öppna digitala lärresurser används mest för att öva på ordförråd (n=64, 94 %) och strukturer (n=59, 87 %) som figur 4 visar (se fråga 22 i bilagan). Alla andra användningsändamål är också utnyttjade av minst hälften av lärarna och jämfört med sociala medier är användningen av öppna digitala lärresurser därför mångsidigare eftersom två användningsändamål vid sociala medier framträder tydligt som de största och andra ändamålen har färre användare (se figur 2). Rangordningen är också lite annorlunda: vid sociala medier är det populäraste användningsändamålet att öva på hörförståelse, medan det ändamålet är det tredje populäraste vid öppna digitala lärresurser.

Figur 4 Fördelning av svar på frågan *Till övning av vilket delområde av språkkunskaperna använder du öppna digitala lärresurser* (n=68, lärare som använder öppna digitala lärresurser).

Lärare utnyttjar öppna lärresurser på många olika sätt såsom även sociala medier och sätten är ofta likadana med sociala medier vilket inte är överraskande för många tjänster kan klassificeras både som social media och som öppen digital lärresurs (se fråga 23 i bilagan). Även här har jag sorterat svaren antingen enligt någon viss tjänst eller enligt användningsändamålet beroende på hur lärarna har valt att svara: att nämna en tjänst och berätta om hur den används i undervisningen eller allmänt berätta till vilket ändamål öppna digitala lärresurser används. Jag påpekar dock att det inte nämndes så många tjänster vid öppna digitala lärresurser som vid sociala medier och därför behandlar jag tjänster och användningsändamål blandat i följande stycken.

Såsom rapporterades ovan (se figur 4), används öppna digitala lärresurser mestadels för träning av ordförråd och strukturer. Det kan man märka i att den mest omnämnda tjänsten är Quizlet, som används för ordförrådsövning i språkundervisningen. Quizlet används för att träna ord och fraser antingen så att läraren upprättar ordlistor för eleverna eller eleverna gör själva sina egna ordlistor. Dessa används sedan för inläring av ord antingen i skolan eller självständigt på fritiden. Annars tränas ord och fraser ofta med hjälp av öppna digitala

lärresurser eftersom de fungerar som tilläggsuppgift eller som repetition inför provet och dessa öppna övningar hittas på olika platser på internet.

Ett annat populärt spel som flera lärare nämnde är Kahoot där lärare har gjort frågesporter för eleverna eller eleverna har själva skapat frågesporter för varandra. Med hjälp av frågesporter tränar man ordförråd och strukturer. De används ofta i början av lektionen för att väcka elevernas intresse för ämnet. Att öva på strukturer innebär också ett användningsändamål för öppna digitala lärresurser och dessa kan tränas på olika sätt med hjälp av olika slags material.

Virtuella lärplattformar tillämpas ganska mycket i undervisningen enligt lärarnas svar och som exempel på dessa kom upp *Moodle* och *Peda.net*. Lärplattformar används t.ex. för hela kurser vilket betyder att läraren ger ut övningar, delar ut filer och länkar och eleverna lämnar in sina arbeten där. Då är det alltså fråga om distansundervisning. För några lärare är lärplattformen däremot en plats för att dela ut länkar eller lägga ut extramaterial och använda den för att samla material på ett och samma ställe som eleverna lätt kan tillgå. Lärplattformen användas också för att utföra ordtest eller hörförståelsetest.

Liksom för sociala medier och speciellt tjänsten YouTube (se avsnitt 5.1) används fritt tillgängliga videor som bakgrundsmusik, hörförståelseövningar, för att leda eleverna in i lektionens tema eller för att bekanta sig med målspråkets kultur t.ex. genom att titta på nyhetsvideor. Videorna upplevas ha en uppiggande effekt på undervisningen. Musik kan lyssnas i andra format också och man hittar material på internet som man kan lyssna fritt. Öppna hörförståelseövningar finns t.ex. på YLEs internetsidor som lärare har utnyttjat som övning eller som test. Även podcasts tjänar som hörförståelseövningar.

Lärare använder fritt tillgängliga bilder för det mesta på samma sätt som videor. Bilder stöder undervisningen och med hjälp av dem lärs det om kulturkunskap eller överhuvudtaget åskådliggörs det undervisningens tema. Lärare använder bilder också för att skapa eget undervisningsmaterial eller eleverna själva söker efter bilder för projekt- eller grupparbeten.

Autentiska texter och artiklar som lärare hämtar från internet utnyttjas som extramaterial eller i stället för lärobokens texter för att öva på läsförståelse. Texter och artiklar tjänar också som underlag för diskussion. Några lärare hämtar alla texter från internet på sådana kurser där det inte används böcker.

Generellt konstaterar flera lärare att de låter eleverna göra många slags fritt tillgängliga övningar på internet på lektionerna eller självständigt hemma för att öva språket mångsidigt.

Övningarna är antingen färdiga övningar eller program för inläring som man kan hitta fritt på internet eller lärarna skapar själva övningar. Ofta används övningarna som rolig tilläggsuppgift utöver eller i stället för boken eller för att repetera det inlärd. Öppna lärresurser används också för informationssökning och -delning. Somliga lärare berättar att de ibland låter eleverna utföra ordtest eller även stora kursprov i en elektronisk miljö vilket öppna digitala lärresurser kan möjliggöra.

5.2.1 Erfarenheter av öppna digitala lärresurser

Liksom för erfarenheter av sociala medier (se avsnitt 5.1.1) har jag även här delat in lärarnas erfarenheter av öppna digitala lärresurser enligt positiva respektive negativa sådana (se fråga 24 i bilagan). Sedan har jag vidare klassificerat svaren i form av olika teman.

Generellt upplever många lärare att öppna digitala lärresurser har medfört goda saker och de berättar om många möjligheter och nya idéer som de ger i undervisningen. En lärare anser att de är en väsentlig del av det nutida undervisningsmaterialet och de moderna undervisningsmetoderna. Lärare nämner annars olika anledningar till varför de upplever öppna digitala lärresurser som positiva. Många lärare anser att de möjliggör *varierande och mångsidig undervisning* såsom lärare också konstaterade om sociala medier. Öppna digitala lärresurser används som ett extramaterial utöver läroboken eller som en uppiggande moment i undervisningssituationen. De främjar också spontana stunder i undervisningen eftersom man ganska lätt kan hämta en snabb övning på internet.

I *den stora och mångsidiga materialmängden* som öppna digitala lärresurser erbjuder kan läraren hitta sådant material som behövs i undervisningen. Det uppskattas också att läraren kan själv bearbeta materialet och anpassa det till sina elevers behov vilket leder till att materialet kan litas på att vara exakt sådant som behövs. Med hjälp av *autentiskt material* kan läraren visa att språket används på riktigt på många olika sätt och att språket inte bara finns i läroböckerna. Språket blir alltså mer konkret för eleverna. Detta motiverar eleverna på ett annorlunda sätt än det traditionella sättet att undervisa som har grunden i läroboken och i lärarcentrerad undervisning. *Att kunna motivera* eleverna är vidare en positiv faktor eftersom elever tycker om att arbeta med digitala lärresurser och kan vanligtvis hålla sitt intresse uppe för ämnet längre med hjälp av dem. Om eleverna blir motiverade, motiverar det även lärare. En lärare har uppmärksammat att digitala övningar lämpar sig väl för elever med skriv- och lässvårigheter.

En ytterligare positiv erfarenhet utformas av *lättheten* att kunna utnyttja de olika egenskaper som öppna digitala lärresurser har. Lärare berättar t.ex. om att öppna digitala lärresurser möjliggör inläring oavsett plats och tid för övningarna finns på internet och eleverna kan utföra dem självständigt var som helst. Övningar som eleverna gör är alltid tillgängliga för läraren och eleverna. Då kan läraren följa elevernas prestationer och kommentera dem. Det är tämligen lätt att variera eller redigera övningarna och använda samma övningar för olika grupper. Det finns väldigt mycket färdigt material på internet så att läraren inte behöver själv skapa allt material vilket *sparar tid* och det färdiga materialet kan också inspirera läraren att skapa något eget. *Öppenheten* uppskattas också eftersom öppna sidor och övningar är tillgängliga för alla så att man inte behöver minnas lösenord eller liknande för att komma åt materialet.

När det kommer till negativa erfarenheter är *tidsbristen* det som nämns mest. Lärare beskriver hur det kräver mycket tid att hitta passande och felfritt material. Innan det färdiga materialet kan tas i bruk, måste lärare gå igenom det noggrant och ibland har lärare inte tid för det. Om läraren väljer själv skapa eller bearbeta materialet är det också tidskrävande. För att lära sig om hur t.ex. något program fungerar kräver det först tid, men blir lättare med tiden. Som konstaterades redan kan passande material vara svårt att hitta. *Kvalitetsnivån och funktionaliteten varierar* och i många situationer borde materialet omfatta ett visst ordförråd och vissa strukturer för att läraren skulle vilja använda det i undervisningen.

Också *tekniska problem och teknisk opålitlighet* nämns som en negativ faktor. Sidorna kan försvinna eller byta plats, det finns inte en gemensam plattform för att kunna spara elevernas arbeten på eller bruket är överhuvudtaget inte smidigt. Några lärare anser ytterligare att *elevernas negativa attityd* mot öppna digitala lärresurser är en nackdel. Som exempel på detta nämner lärare att några elever inte orkar koncentrera sig på anvisningar på målspråket eller de gör någonting helt annat än de ska göra samt att de inte upplever digitala övningar vara riktiga övningar.

5.2.2 Möjligheter med öppna digitala lärresurser

Lärare tar upp många slags möjligheter som användning av öppna digitala lärresurser ger i undervisningen (se fråga 25 i bilagan) som dels är likadana som i frågan om erfarenheter av öppna digitala lärresurser och dels liknar dem i frågan om möjligheter med sociala medier (se avsnitt 5.1.2). Överhuvudtaget anger några lärare att öppna digitala lärresurser bjuder på

många möjligheter som är nästan gränslösa och de kan anpassas på otaliga sätt till undervisningen.

Variation samt *autenticitet och aktualitet* är teman som förekommer i de flesta svaren. Det finns flera alternativ att göra undervisning mer varierande och mångsidigare med hjälp av öppna digitala lärresurser. Då kan det också vara lättare att motivera eleverna när läraren kan variera mellan olika övningar. Öppna lärresurser bjuder på annorlunda material än det traditionella läromaterialet och en lärare noterar att det är lättare att kombinera olika teman när man har flera alternativ att välja emellan. En annan lärare tycker att nya perspektiv öppnas både för läraren och också för eleverna. Undervisningssituationen kan bli livligare och eleverna kan hitta mer betydelse i det man håller på att lära sig när inlärningsmaterialet är aktuellt, autentiskt och varierande. Med hjälp av öppna lärresurser kommer man ytterligare fram till det äkta och aktuella språkbruket. Man kan lyssna på språket, se på bilder och bekanta sig med hur människor lever i målspråkets kultur.

Ett antal lärare uppskattar det att öppna digitala lärresurser möjliggör *självständigt studium, individuellt arbete och differentiering*. Eleverna får möjligheten att öva och studera i sin egen takt och göra det var som helst för inläringen behöver inte nödvändigtvis ske i klassrummet. Eleverna får alltså flera möjligheter att träna språket också hemma eller någon annanstans. Med tanke på materialmängden borde det vara ganska lätt att hitta passande material för varje inlärare oberoende av vad som är var och ens språknivå eller vilka förutsättningar man har inför språkstudier. Var och en får jobba mera på det sättet som bäst passar en. Även distansundervisningen underlättas genom öppna digitala lärresurser.

Med tanke på materialet som öppna digitala lärresurser bjuder uppfattar lärare att deras bästa egenskaper är *lättillgänglighet, snabbhet, förmånlighet och ekologiska aspekter*. En fördel upplevas vara att det inte kräver så mycket tid att förbereda material för lektionen eftersom en del av materialet står för färdigt bruk på internet. Vanligtvis fungerar öppna digitala lärresurser snabbare än traditionella läromedel, t.ex. konstaterar en lärare att internetordböcker är snabbare att använda än vanliga ordböcker. Det anses även vara bra att man inte behöver själv skapa allt utan att man kan hitta färdigt material. Några lärare fastställer också att det är billigare och miljövänligare att använda öppna digitala lärresurser eftersom man inte behöver tryckt material.

5.2.3 Utmaningar med öppna digitala lärresurser

Det som lärare mest upplever vara ansträngande med öppna digitala lärresurser är hur mycket *tid och möda* det kan ta att hitta lämpligt material (se fråga 26 i bilagan). Läraren måste bekanta sig med materialet noggrant innan användning. Några lärare påpekar även att *materialomfånget är så stort och brett* att det kan vara väldigt utmanande att hitta det rätta materialet som är också pedagogiskt bra och är av rätt svårighetsnivå. Läraren måste lägga tid på att fundera på varför man använder något material. Kvaliteten av materialet diskuteras också i lärarnas svar. När vem som helst kan producera material kan kvaliteten i dem variera mycket och det önskas att det skulle finnas en nationell, gemensam materialdatabas för gratis läromaterial. Bristen på tid och materialmängden försvårar användningen av öppna digitala lärresurser och sänker motivationen att använda dem. Det krävs av läraren att ständigt lära sig nya saker samt vara aktiv och allt detta kan leda till att arbetsmängden ökar för mycket.

Några lärare tar upp elevernas synpunkt som även kan vara en utmaning. *Alla elever tycker inte om att arbeta med digitala enheter* och några elever blir trötta på om likadana inlärningssätt används i många undervisningsämnen. Ett par lärare påpekar också att alla elever inte har likadana tekniska färdigheter med varandra som kan försvåra användning av digitala lärresurser. Några lärare är också oroade över elevernas skärmtid. De lärarna anser att lärarna måste se till att det inte blir för mycket skärmtid för eleverna och begränsa tiden eleverna får tillbringa framför skärmen. Många elever använder emellertid ganska mycket digitala enheter på fritiden och behöver kanske inte vara så uppslukade av dem på lektionerna.

En del lärare grubblar över *upphovsrätten* och hur de påverkar användning av öppna digitala lärresurser. Lärarna anser att det är mödosamt att försöka utreda om ett visst material är upphovsrättsskyddat och på vilket sätt materialet får användas. Detta kan ta ganska mycket tid och andra arbetsuppgifter kan lida av det, vilket inte främjar lärarens intresse för att använda öppna digitala lärresurser. *Tekniska problem* kan också vara ett hinder: anordningarna fungerar inte som de ska, programmet eller materialet fungerar inte såsom man hade planerat eller skolans tekniska utrustning är inte tillräcklig. En lärarkommentar summerar ganska bra denna erfarenhet: "Allt kan gå åt pipan." Därtill känner några lärare att de inte har *tillräckliga tekniska färdigheter* och behöver utbildning.

5.2.4 Lärarnas idéer för användning av öppna digitala lärresurser i undervisningen

Lärare har olika slags idéer för hur öppna digitala lärresurser kan förbättras och utvecklas (se fråga 31 i bilagan). De flesta lärare önskar att det skulle finnas en webbplats där man kunde samla in och dela allt öppet läromaterial för allmänt bruk. Lärare föreslår att det borde finnas *en nationell plattform för öppna digitala lärresurser* såsom det finns i Sverige (*lektion.se*) som sköts av t.ex. något organ som modererar och sorterar materialet. Lärare anser att det skulle bli lättare att hitta material i en sådan plattform och flera lärare skulle bli intresserade av att använda öppna lärresurser. Det skulle betyda också att var och en behövde inte producera sitt eget material. Då enkäten utfördes var öppet material spriden överallt på internet och flera lärare upplevde det vara en utmaning att hitta lämpligt material. Idag förefaller situationen inte vara mycket bättre, men det hålls på att forma en webbplats för öppet digitalt läromaterial²⁰.

Materialets lättillgänglighet är viktigt för lärare, men även *god kvalitet*. Uppgifterna borde bjuda på motiverande, utmanande och roliga inlärningsstunder för elever. Speciellt önskar en lärare att det skulle finnas mer material för de mindre språken i Finland, t.ex. för tyskan eftersom lärresurserna ofta är på engelska och en annan lärare önskar att det skulle framställas mer material för de yngsta eleverna i årskurserna 1-6. En ytterligare önskan som lärare har om öppna digitala lärresurser är att mer kunna *utveckla samarbetet mellan språklärare* så att man öppet delar material och idéer sinsemellan. En del lärare menar att flera lärare skulle kunna medverka i att producera öppet läromaterial och samarbeta för att utveckla användning av öppna digitala lärresurser.

Några lärare framför idéer om hurdant *nytt material* behövs och hur sådant kunde framställas. En lärare önskar att hen enkelt skulle kunna följa elevernas framsteg i digitala övningar och se hur mycket tid eleverna har satt på dem. En annan lärare föreslår att det borde finnas flera program med spelaktiga element med övningar som försvåras individuellt så att det ska hjälpa eleven att avancera från en nivå till en annan i sin egen takt. Elektroniska ordprov och möjligheten för eleverna att själva producera läromaterial är ytterligare idéer som kan förverkligas med hjälp av öppna digitala lärresurser. Till och med läroböcker skulle kunna ersättas antingen delvis eller helt och hållet och läroboksförlag skulle framställa öppet material som lärare kan bearbeta. En lärare uppmuntrar sig själv att prova allt intressant man kan hitta.

²⁰ Se t.ex. <https://aoe.fi/#/etusivu> (Hämtad: 8.10.2019)

5.2.5 Lärare som inte använder öppna digitala lärresurser

Något fler lärare svarade (se frågorna 18 & 19 i bilagan) att de inte använder öppna digitala lärresurser jämfört med vad som var fallet med sociala medier (öppna digitala lärresurser n=34, 33 %; sociala medier n=24, 24 %). De flesta lärare beskrev hur de *inte vet vad öppna digitala lärresurser är* eller *hur de kunde använda dem i undervisningen* vilket har förhindrat dem att använda öppna digitala lärresurser. Detta visar att begreppet öppna digitala lärresurser inte är bekant för alla språklärare för några lärare konstaterar att de aldrig förr har hört om ämnet. Den näststörsta orsaken för att inte använda öppna digitala lärresurser är *tidsbristen*: lärare har inte tid att lära sig om hur lärresurserna fungerar eller söka efter lämpligt material.

Några lärare konstaterar att de inte är intresserade av att använda öppna digitala lärresurser eftersom de anser att de redan har *tillräckligt med läromaterial* såsom läroböcker eller något annat, möjligen avgiftsbelagt material. En gymnasielärare påpekar att hen gärna använder bara lärobokens material eftersom studerandena i varje fall måste köpa läroboken. Utöver det redan existerande, tillräckliga materialet känner ett par lärare *inget behov* av att använda öppet läromaterial eftersom de hellre ägnar sin tid åt att skapa kommunikativa och inkluderande övningar i klassrummet. Några lärare anger vidare att de inte har hittat *lämpligt öppet material* och har därför inte använt dem.

Majoriteten av dem som inte använder öppna digitala lärresurser framför att de skulle kunna använda dem om de fick *mer information* om dem och kunde få *fortbildning* i ämnet. Det önskas information om var det lönar sig att söka efter öppet läromaterial och hur materialet kan bearbetas. Lärarna vill gärna se och höra om exempel hur andra lärare har använt öppna lärresurser i undervisningen. Lärarna hoppas också på mer samarbete mellan språklärarna för att de ska kunna dela erfarenheter, idéer och råd med varandra.

Därtill beskriver en del lärare att de skulle använda öppna digitala lärresurser om det fanns *mera tid* för det. Antingen beror tidsbristen på antalet av språklektioner som anses vara litet eller på lärarens egen tid och omöjligheten att hitta tid för att sätta sig in i ämnet. För några lärare borde materialet vara av *bättre kvalitet* eller passa bättre till den egna undervisningen eller vara *lättare tillgängligt* för att lärarna skulle utnyttja öppna digitala lärresurser.

5.3 Att producera öppet digitalt läromaterial

Knappt hälften av lärarna (n=28, 41 %) som använder öppna digitala lärresurser i undervisningen har producerat och delat öppet läromaterial på internet (se fråga 27 i bilagan). Först beskrivs det vilket slags material lärarna har producerat och varför de har valt att producera och dela sitt eget material. Därefter behandlas det lärare som inte har producerat eget läromaterial på internet och betraktas varför de inte har gjort det.

5.3.1 Lärare som producerar och delar öppet digitalt läromaterial

Lärare presenterar några olika typer av öppet material som de har producerat och delat (se fråga 28 i bilagan). Mest utnyttjade tjänster är Quizlet och Kahoot där lärare har lagt upp övningar, ordlistor, spel och mycket annat slags material. Dessa två tjänster används mest för ordförråds- och strukturövningar. Lärare har också gjort enstaka övningar, spel eller tävlingar för allmän användning i olika applikationer eller program, såsom övningar i ordförråd, grammatik och muntlig färdighet. Två lärare har upprättat hela kurser på en öppen lärplattform och några andra lärare har skapat egna bloggar, internetsidor eller PowerPoint- och Prezi-presentationer för undervisningsbruket. Två ytterligare lärare berättar att de har lagt ut egna bilder på internet för allmänt bruk.

Orsakerna till att lärarna vill dela sitt eget läromaterial (se fråga 29 i bilagan) varierade lite bland lärarna, men jag kunde urskilja två mer framträdande teman. Det första temat är lärarsynpunkten som kom fram i de flesta svaren. Orsaken till att dela är helt enkelt glädjen i det och att man kan skapa *ömsesidighet*: när man delar någonting, får man också något tillbaka eftersom man får använda material av andra lärare. Man själv har nytta av att dela och så har också andra lärare. Lärarna vill vara solidariska mot sina kollegor och hjälpa andra när man också själv får hjälp. Att dela *underlättar lärarnas arbete* eftersom varje lärare inte behöver uppfinna hjulet på nytt varje gång och lägga tid på att skapa nytt material. En lärare skriver att hen tycker att undervisning är öppen och det är del av lärarens arbete att dela med sig av sitt eget material och sina egna idéer.

Det andra temat uppstår ur elevsynpunkten. Lärare vill tjäna elevernas och studerandenas behov och göra det *lättare för dem att hitta och använda öppet läromaterial*. Här också är solidaritetens tema synligt för lärare beskriver hur de inte bara vill att deras egna elever eller studerande får nytta av delat material utan även alla andra elever och studerande i andra läroanstalter.

Ett ytterligare skäl att dela sitt eget material som påverkar både lärar- och elevsynpunkten är *knappheten på det officiella läromaterialet* som förlag ger ut. En del lärare konstaterar att det sällan kommer ut något nytt, officiellt material när det är fråga om mindre språk, såsom tyska eller det kan finnas bara lite elektroniskt material till en viss bokserie. Det uppskattas att det finns mångsidigare läromaterial på internet än vad boken ofta kan erbjuda vilket kan bättre motivera eleverna och lättar också lärarens arbetsbörda.

5.3.2 Lärare som inte producerar och delar öppet digitalt läromaterial

Den största orsaken som flera lärare angav för varför de inte vill producera och dela sitt eget material (se fråga 30 i bilagan) var *tidsbristen*. En lärare konstaterar att tiden inte räcker till allt även om man kanske skulle vilja försöka producera eget material. En annan stor orsak utgörs av uppfattningen om att man inte är *tillräckligt kompetent* för att göra det. För vissa lärare beror inkompetensen på att de anser att deras egenproducerade material inte är av tillräckligt god kvalitet och en lärare tror till och med att andra lärare har skapat bättre material. De är självkritiska mot sig själva och vill inte att andra ser deras eget material. Andra lärare tycker däremot att deras tekniska färdigheter inte är tillräckliga.

Ett till förhinder kommer från *ovissheten om genom vilken kanal man kunde dela sitt material*. Somliga lärare konstaterar vidare att det inte lönar sig att uppfinna hjulet på nytt varje gång, dvs. det finns redan så *mycket färdigt, användbart material* på internet att man inte behöver göra det själv.

6 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Syftet med denna magisteravhandling var att undersöka hur språklärare använder sociala medier och öppna digitala lärresurser i undervisningen och hur de upplever och uppfattar användningen. Därtill betraktades det om språklärare har några idéer för hur användningen av dessa läromedel kan utvecklas i framtiden samt om lärare själva har producerat och delat öppet digitalt läromaterial. Materialet samlades in genom en elektronisk enkät. I detta kapitel redogör jag för de mest centrala resultaten och gör en kritisk granskning av undersökningen. Därtill ger jag några förslag för fortsatt forskning.

Enkäten besvarades av 102 språklärare. Majoriteten av respondenterna var kvinnor. De flesta lärarna var mellan 44 och 53 år gamla, hade relativt lång yrkeserfarenhet bakom sig (16 år eller längre) och arbetade som svensk- och/eller tysklärare på gymnasiet.

Jag analyserade svaren mestadels kvalitativt för de flesta frågor var öppna, men jag använde även kvantitativa analyser för slutna frågor. Resultaten visar att de flesta lärare använde sociala medier och öppna digitala lärresurser i undervisningen. De populäraste sociala medietjänsterna bland lärarna var YouTube, Google Drive, Facebook och Wikipedia och andra wikier. Av öppna digitala lärresurser utnyttjade lärarna helst färdiga ordförråds- och strukturövningar, olika program som läraren kan använda för att skapa egna övningar samt fritt tillgängliga bilder och videor. Lite över hälften av lärarna använde sociala medier och öppna digitala lärresurser varje vecka. Sociala medier användes mest för att öva på hörförståelse och ordförråd. Öppna digitala lärresurser var däremot mest använda för träning av ordförråd, strukturer och hörförståelse. I en utredning av OAJ kom det fram att lärarna i grundskolor och gymnasier använder digitalt läromaterial betydligt mer idag än för några år sedan: över 60 % av lärarna svarade att de utnyttjar digitalt läromaterial regelbundet (OAJ 2019: 3). Detta visar att språklärarna förmodligen har legat före sin tid och varit kanske aktivare användare av digitala läromedel än några andra ämneslärargrupper åtminstone för fyra år sedan. Det bör ändå påpekas att de lärare som svarade på enkäten hade valt att göra så för att de eventuellt är intresserade av digital undervisning och ville därför delta i undersökningen. Därför kan resultaten verka vara alltför positiva och det lönar sig inte att dra allomfattande slutsatser.

De flesta lärare upplevde sociala medier medföra positiva saker med sig. Att kunna motivera elever, få mer variation och mångsidighet i undervisningen, kunna utnyttja autentiskt och

aktuellt material samt överhuvudtaget ha en stor tillgång på material som är lätt att tillgå var de flest nämnda teman i lärarnas svar. Det förekom också negativa erfarenheter som utgjordes mestadels av svårigheten att kunna motivera elever till användning av digitalt material, utmaningen av att behöva övervaka elevernas användning av digitala enheter, tidsbristen, lärarnas otillräckliga tekniska kunskaper och problem med enheter och internetanslutningar.

Möjligheterna med sociala medier visade sig vara ganska likadana med positiva erfarenheter. Autenticiteten, mångsidigheten, att kunna variera undervisning, materialets aktualitet och med hjälp av alla dessa teman kunna höja motivationen hos eleverna och bjuda intresserant läromaterial åt dem ansågs vara de teman som mest upplevdes vara möjligheter. Likadana fördelar har det kommit upp i andra studier, t.ex. rapporterade Bradley (2013: 112-113) mångsidigheten vara en fördel och Åkermarck (2014: 55) den växande motivationen hos eleverna. Utmaningarna liknade negativa erfarenheter i någon mån. De största utmaningarna utgjordes av svårigheten att kunna hitta lämpligt material av god kvalitet i den stora materialmängden, bristen på enheter och tekniken, elevernas svårighet att koncentrera sig på saken och oviljan att använda sociala medier, lärarens brist på tid, svårigheten att tolka upphovsrätten och skydda integriteten samt lärarens egna otillräckliga teknologiska kunskaper.

Lärarnas erfarenheter av öppna digitala lärresurser kan konstateras likna dem för sociala mediernas. Generellt hade lärarna positiva erfarenheter av öppna digitala lärresurser. Närmare granskat framkom tre större teman gällande positiva erfarenheter: variation, autenticitet och motivering av eleverna. De negativa erfarenheterna utgjordes av tidsbristen, materialets ojämna kvalitet och olämplighet samt teknisk opålitlighet.

Om möjligheterna med öppna digitala lärresurser kunde delvis liknande typer av teman skiljas såsom vid positiva erfarenheter samt vid möjligheterna med sociala medier. De dominerande teman bestod av variation och mångsidighet, autenticitet och aktualitet, möjligheten att utföra självständigt och individuellt arbete samt materialets lättillgänglighet och kostnadseffektivitet. Utmaningarna med öppna digitala lärresurser liknade också de negativa erfarenheterna för flest utmaningar förorsakade svårigheten att hitta lämpligt material, tidsbristen, svårigheten att motivera eleverna eller ta vara på elevernas skärmtid, tekniska problem samt lärarens egna otillräckliga teknologiska kunskaper.

För att utveckla och förbättra användningen av sociala medier i undervisningen hade lärarna idéer om att mer aktivera eleverna i sociala medier, fortbilda lärarna och satsa mer på att dela

material och idéer mellan lärarna. Den främsta utvecklingsidén om öppna digitala lärresurser var önskan om en gemensam plattform för öppet material och på så vis få en bättre tillgänglighet till materialet. Det önskades också att det fanns mer lämpligt material, att delningskulturen bland lärarna förstärktes samt att olika slags nytt material och nya möjligheter utvecklades.

De lärare som inte använde sociala medier i undervisningen hade inget behov av eller intresse för att göra det, hade otillräckliga kunskaper eller så var tidsbristen en förhindrande faktor. Vid öppna digitala lärresurser var orsakerna delvis desamma: okunnigheten eller ovissheten om öppna digitala lärresurser, tidsbristen, den redan tillräckligt stora läromaterialsmängden, inget behov eller intresse för ämnet samt bristen på lämpligt material hade fått lärarna att avstå från öppna digitala lärresurser. Som ganska självklar respons på vad som kunde ändra situationen förekom lösningar på dessa förhindrande faktorer: för att minska okunnigheten eller förbättra otillräckliga kunskaper behövs fortbildning samt stöd och anvisningar från andra lärare genom samarbete, för att kämpa tidsbristen behövs noggrannare tidsplanering och bättre möjligheter för det och för att förbättra materialet och dess tillgänglighet behövs utveckling och skapande av nya idéer och möjligheter.

Lite över en fjärdedel av lärarna hade producerat och delat öppet digitalt läromaterial. Av dem beskrev de flesta hur de hade skapat olika slags övningar på Quizlet och Kahoot. Somliga lärare konstaterade att de hade upprättat enstaka övningar i mest ordförråd och strukturer och andra lärare hela kurser, bloggar eller internetsidor. Två synpunkter till varför lärarna ville producera och dela öppet läromaterial kunde skiljas och de var lärarsynen och elevsynen. Lärarsynen innebar tanken om ömsesidigheten och samarbetet. Man producerar och delar material eftersom man också själv utnyttjar andras material och anser att det är nytta för alla. Det underlättar även lärarens arbete. Vid elevsynen kom det fram att lärarna vill producera och dela material för eleverna som är lätt att tillgå och använda samt som vem som helst kan utnyttja. Lärarna vill också bjuda eleverna på tilläggsmaterial utöver läroboken för variationens och motivationens skull. De som inte hade producerat eller delat öppet läromaterial angav orsakerna till detta vara tidsbristen, egen inkompetens och att det inte fanns passande kanaler för materialdelning.

Lärare rapporterade alltså om många slags sätt att använda sociala medier och öppna digitala lärresurser i undervisningen. Jag var positivt överraskad på hur många sätt dessa digitala medel utnyttjas i språkundervisningen och alla användningssätt kom inte ens fram eftersom

det skulle ha varit omöjligt för lärarna att berätta om alla. De positiva erfarenheterna och möjligheterna visade även att sociala medier och öppna digitala lärresurser kan vara till stor nytta på flera sätt och bidra till att undervisningen blir mer tidsenlig. I flera svar kunde jag märka att lärarna var intresserade av temat och var positivt inställda till digitalt material.

De negativa erfarenheterna och utmaningarna kan dock dämpa intresset om det inte finns lösningar på eller försök till hur utmaningar kan underlättas. Såsom det förekom i resultaten behöver lärarna mer fortbildning i teknologiska och digitala kunskaper samt i upphovsrätten, teknologisk utrustning i skolorna ska vara fungerande och tillgänglig i hela landet och det ska finnas en gemensam plattform för öppet digitalt läromaterial. Lärarna önskade också att delningskulturen bland lärarna förbättras. Av min erfarenhet har detta förverkligats åtminstone i någon mån eftersom jag är med i flera Facebook-grupper för lärare där det ivrigt diskuteras samt delas idéer och material. På grund av alla positiva erfarenheter kan jag dra slutsatsen att det är värt att lägga tid på användningen av sociala medier och öppna digitala lärresurser i undervisningen även om det också förekommer utmaningar. Det gäller att veta hur man ska hantera olika utmaningar och känna sig själv och sin undervisningsstil för att kunna utnyttja digitalt läromaterial på ett pedagogiskt nyttigt sätt. Även stöd och organisation av målinriktad utveckling behövs av staten, kommuner och skollädaingar. Det lönar sig att utveckla skolan digitalt eftersom digitaliseringen har blivit en bestående del av dagens värld och skolan inte kan utebli utanför den.

Problemet med denna avhandling var att den drog ut på tiden. Avhandlingens tema är sådant som har förändrats betydligt under den tid som den har varit under arbete och därför måste det beaktas att resultaten representerar situationen som den var på våren 2015. Nyare undersökningar om ämnet har förekommit under åren och till dem har jag hänvisat i texten. På grund av avhandlingens fördröjning framför jag några iakttagelser som jag har gjort under arbetets gång. Om jag hade gjort denna avhandling idag, skulle jag ha tagit med ett annorlunda urval tjänster som exempel på sociala medier och öppna digitala lärresurser i enkäten. Särskilt listan av öppna digitala lärresurser som svarsalternativ i enkäten skulle se annorlunda ut. I svarsalternativen kommer det upp ganska många överlappningar som kan vara förvirrande för respondenter och förvränga resultaten lite. Idag skulle svarsalternativen vid sociala medier även bestå av ett annorlunda urval av den naturliga orsaken att det har förekommit nya tjänster och några har förlorat i popularitet. Då jag höll på att upprätta enkäten hade jag inte en likadan uppfattning om olika tjänster och program som är öppna digitala lärresurser såsom jag har idag. Jag har också fått erfarenhet av att arbeta som lärare

och upplevt vilka tjänster är populära i språkundervisningen. Därtill kom det fram väldigt likadana svar i frågorna om erfarenheter samt möjligheter och utmaningar som kanske kunde ha kunnat förhindras med bättre frågeformulering.

I framtida undersökningar kunde man undersöka hur fortbildning kan påverka lärarnas användning av olika digitala läromedel samt hur fortbildningarna kan bearbetas för att de bättre motsvarar lärarnas teknologiska och pedagogiska behov. Jag skulle också vara intresserad av att veta hur lärarnas arbetsbörda skulle kunna underlättas med hjälp av digitaliseringen för lärarnas arbetsbörda syns växa hela tiden. Därtill kunde öppna digitala lärresurser undersökas i hur de kan utvecklas och hur de skulle kunna bli ett allmänt läromedel i Finland.

LITTERATUR

Alanen, R. 2011. Kysely tutkijan työkaluna. I: Kalaja, P., Alanen, R. & Dufva, H. (red.): *Kieltä tutkimassa. Tutkielman laatijan opas*. Helsingfors: Finn Lectura. 146–161.

Bliss, T., Robinson, T.J., Hilton, J. & Wiley, D.A. 2013. An OER COUP: College Teacher and Student Perceptions of Open Educational Resources. *Journal of Interactive Media in Education*, 2013(1), p.Art. 4.

Bradley, L. 2013. *Language learning and technology. Student activities in web-based environments*. Göteborg: Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande vid Göteborgs universitet.

Bradley, L. & Vigmo, S. 2016. Pedagogical framing of OER – The case of language teaching. *Open Praxis*, vol 8, nr 4. 283-295.

Butcher, N. 2015. *A Basic Guide to Open Educational Resources (OER)*. Paris och Vancouver: UNESCO & Commonwealth of Learning.

Clements, K. 2016. *Why Open Educational Resources Repositories Fail. The Contribution of Quality Approaches to the Success of Repositories*. Jyväskylä: Fakulteten för informationsteknologi vid Jyväskylä universitet.

Cowell, M. 2013. *Opettajien käsityksiä mobiiliteknologian hyödyntämisestä perusopetuksessa*. Opublicerad pro gradu –avhandling. Jyväskylä: Pedagogiska fakulteten vid Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201305191702>

Diaz, P. 2012. *Webben i undervisningen. Digitala verktyg och sociala medier för lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Ekberg, N. 2012. *Lärares möten med sociala medier: applikationer i behov av explikationer*. Luleå: Institutionen för konst, kommunikation och lärande vid Luleå tekniska universitet.

Erkkola, J-P. 2009. *Vuorovaikutteisuus sosiaalisessa mediassa. Sosiaalisen median käsiteanalyysia*. Opublicerad pro gradu –avhandling. Jyväskylä: Institutionen för kommunikation, talkommunikationen vid Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201009052527>

Facebook. 2016. Allmänt om grupper. <https://www.facebook.com/help/162866443847527/> (Hämtad: 17.2.2016)

GLGU 2004 = Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. Utbildningsstyrelsen. <http://www02.oph.fi/svenska/ops/grundskola/LPgrundl.pdf> (Hämtad: 1.11.2019)

GLGU 2014 = Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. Utbildningsstyrelsen.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/166434_grunderna_for_laroplanen_verkkoju_lkaisu.pdf (Hämtad: 1.11.2019)

GLGY 2015 = Grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för ungdomar. Utbildningsstyrelsen.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/174853_grunderna_for_gymnasiets_laroplan_2015-1.pdf (Hämtad: 1.11.2019)

Golonka, E. M., Bowles, A. R., Frank, V. M., Richardson, D. L. & Freynik, S. 2012. Technologies for foreign language learning: a review of technology types and their effectiveness. *Computer Assisted Language Learning*, nr 27, 2013. 70-105.

Google. 2015a. Google Classroom. <https://www.google.com/edu/products/productivity-tools/classroom/index.html>. (Hämtad: 6.10.2015)

Google. 2015b. Google-tuotteet. <https://www.google.fi/intl/fi/about/products/>. (Hämtad: 7.10.2015)

Grodecka, K. & Śliwowski, K. 2014. *Open Educational Resources Mythbusting*. http://mythbusting.oerpolicy.eu/wp-content/uploads/2014/11/OER_Mythbusting.pdf (Hämtad: 17.4.2015)

Hellström, A. 2011. IT i två skolklasser. I: Alexandersson, M. & Hansson, T. (red.): *Unga nätmiljöer. Nya villkor för samarbete och lärande*. Lund: Studentlitteratur. 87–108.

Hiltunen, L. 2011. Tietokoneen rooli perusopetuksessa. I: Suomi, K. & Kajannes, K. (red.): *Ymmärrys hoi! Kirja, läppäri ja muuttuva oppiminen*. Kuopio: Kustannusosakeyhtiö HAI. 75–81.

Hoosen, S. & Butcher, N. 2019. *Understanding the Impact of OER: Achievements and Challenges*. Moskva: UNESCO Institute for Information Technologies in Education.

Kalliala, E. & Toikkanen, T. 2012. *Sosiaalinen media opetuksessa*. Helsingfors: Finn Lectura.

Kangas, P., Toivonen, S. & Bäck, A. 2007. *Googlen mainokset ja muita sosiaalisen median liiketoimintamalleja*. Esbo: VTT tiedotteita. <http://www.vtt.fi/inf/pdf/tiedotteet/2007/T2369.pdf> (Hämtad: 15.2.2016)

Kannasto, E. 2014. *Media muokkaamassa opettajuutta – yliopisto-opettajien käsityksiä sosiaalisesta mediasta opetuksesta*. Opublicerad pro gradu –avhandling. Vasa: Filosofiska fakulteten vid Vasa universitet. <https://www.tritonia.fi/en/e-theses/abstract/5851/Media+muokkaamassa+opettajuutta++yliopisto-opettajien+k%C3%A4sityksi%C3%A4+sosiaalisesta+mediasta+opetuksessa>

KvaliMOTV 2016. *Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien oppimisympäristö. Teemoittelu*. https://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kvali/L7_3_4.html (Hämtad: 9.2.2016)

- Leppänen, N. 2012. *The Use of Video in Foreign Language Teaching: A study of teachers' practises and attitudes*. Opublicerad pro gradu –avhandling. Jyväskylä: Institutionen för språk, engelska språket vid Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201206071817>
- Mörsky, E. 2017. *Digitalisering – hot eller möjlighet? Svensklärares erfarenheter av digitaliseringen på gymnasiet*. Opublicerad pro gradu –avhandling. Jyväskylä: Institutionen för språk, svenska språket vid Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201704202032>
- OAJ. 2019. *Toimivaa digitalisaatiota! OAJ:n kysely digityövälineistä perusopetuksen ja lukion opettajien sekä rehtoreiden työssä*. <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/julkaisut/2019/toimivaa-digitalisaatiota/> (Hämtad: 30.10.2019)
- OECD. 2007. *Giving Knowledge for Free. The Emergence of Open Educational Resources*. E-bok. OECD Publishing. <http://www.oecd.org/edu/ceri/38654317.pdf> (Hämtad: 14.1.2015)
- Oksanen, M. 2018. *"Englannissa meillä on ainakin tehty puheita opettajalle lähettämällä ääniviesti WhatsAppissa."*: gymnasieelevers tankar om digitalisering i svenskundervisning. Opublicerad pro gradu –avhandling. Jyväskylä: Institutionen för språk, svenska språket vid Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201804061935>
- Pawlowski, J.M. & Bick, M. 2012. Open Educational Resources. *Business & Information Systems Engineering*, vol 4, nr 4. 209-212.
- Pönkä, H. & Impiö, N. 2012. Sosiaalinen media oppimisympäristönä. I: Pönkä, H., Impiö, N. & Vallivaara, V. (red.): *Sosiaalisen median opetuskäyttö. Oppimisen teoriaa ja kokemuksia DevelOPE-hankkeesta*. Uleåborg: Fakulteten för pedagogik vid Uleåborg universitet. 19-45. <http://herkules.oulu.fi/isbn9789514298233/isbn9789514298233.pdf> (Hämtad: 16.2.2015)
- Pönkä, H., Impiö N. & Vallivaara V. 2012. Ohjeita sosiaalisen median käyttöönottoon ja pedagogisen käytön arviointiin. I: Pönkä, H., Impiö N. & Vallivaara V. (red.): *Sosiaalisen median opetuskäyttö. Oppimisen teoriaa ja kokemuksia DevelOPE-hankkeesta*. Uleåborg: Fakulteten för pedagogik vid Uleåborg universitet. 109-123. <http://herkules.oulu.fi/isbn9789514298233/isbn9789514298233.pdf> (Hämtad: 16.2.2015)
- Pönkä, H. 2014. *Sosiaalisen median käsikirja*. Jyväskylä: Docendo.
- Reinhardt, J. 2019. Social Media in Second and Foreign Language Teaching and Learning: Blogs, Wikis, and Social Networking. *Language Teaching*, vol 52, nr 1. 1–39.
- Sipilä, K. 2013. *No Pain, No Gain? Educational Use of ICT in Teaching, Studying and Learning Processes: Teachers' and Students' Views*. Rovaniemi: Fakulteten för pedagogik, Lapplands universitet.
- Suominen, R. & Nurmela, S. 2011. *Verkko-opettaja*. Helsingfors: WSOYpro.

- Svenska datatermgruppen. 2015. Socialt medium. <http://www.termado.com/DatatermSearch/?ss=socialt%20medium> (Hämtad: 25.10.2019)
- Some ja nuoret 2013. <http://www.ebrand.fi/somejanuoret2013/> (Hämtad: 4.5.2015)
- Some ja nuoret 2019. <https://www.ebrand.fi/some-ja-nuoret-2019-tulokset-julkaistu> (Hämtad: 31.10.2019)
- Tanhua-Piironen, E., Kaarakainen, S-S., Kaarakainen, M-T., Viteli, J., Syvänen, A. & Kivinen, A. 2019. *Digiajan peruskoulu*. Statsrådets kansli. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-634-8> (Hämtad: 30.10.2019)
- Tapscott, D. 2010. *Syntynyt digiaikaan. Sosiaalisen median kasvatit*. Borgå: WSOYpro.
- Trost, J. & Hultåker, O. 2016. *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Turunen, M. 2011. Visiosta toteutukseen – tieto- ja viestintätekniiikan mahdollisuuksia ja kompastuskiviä koulussa. I: Suomi, K. & Kajannes, K. (red.): *Ymmärrys hoi! Kirja, läppäri ja muuttuva oppiminen*. Kuopio: Kustannusosakeyhtiö HAI. 64–74.
- UBS 2019 = Utbildningsstyrelsen. *Sociala medier i skolan*. <https://www.oph.fi/sv/sociala-medier-i-skolan> (Hämtad: 1.10.2019)
- UNESCO. 2002. *Forum on the Impact of Open Courseware for Higher Education in Developing Countries. Final report*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001285/128515e.pdf> (Hämtad: 14.1.2015)
- UNESCO. 2015. *What are Open Educational Resources (OERs)?*. <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/access-to-knowledge/open-educational-resources/what-are-open-educational-resources-oers/> (Hämtad: 14.4.2015)
- Vaarala, H., Johansson, M., & Mutta, M. 2014. Maailma muuttuu, muuttuuko opetus? – Näkökulmia opetusteknologian käyttöön kielenoppimisessa ja -opetuksessa. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 5(4). <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2014/maailma-muuttuu-muuttuuko-opetus-nakokulmia-opetusteknologian-kayttoon-kielenoppimisessa-ja-opetuksessa> (Hämtad: 19.9.2019)
- WhatsApp. 2016. WhatsApp. <https://www.whatsapp.com/> (Hämtad: 17.2.2016)
- Wiley, D. 2006. *A Brief History of OER*. OECD. Centre for Educational Research and Innovation. Expert Meeting on Open Educational Resources. <http://www.oecd.org/edu/ceri/36224377.pdf> (Hämtad: 14.4.2015)
- Wikipedia. 2015. *Wikipedia: About*. <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:About> (Hämtad: 17.9.2015)
- Wuorisalo, J. 2010. Sosiaalinen media oppimisen tukena – matkalla kohti avoimia, verkottuneita ja liikkuvia oppimisympäristöjä. I: Meriranta, M. (red.): *Mediakasvatuksen käsikirja*. Helsingfors: UNIPress. 87-102.

Åkermarck, E. 2014. *Yrkeslärares uppfattningar om sociala medier*. Opublicerad pro gradu – avhandling. Vasa: Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi i Vasa.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2014091844770>

BILAGA

Enkät

Sosiaaliset mediat ja avoimet oppimateriaalit kielten opetuksessa

Tervetuloa vastaamaan tähän kyselyyn, jonka tarkoituksena on selvittää, miten ruotsin- ja saksanopettajat käyttävät sosiaalisia medioita ja avoimia oppimateriaaleja opetuksessaan. Tässä kyselyssä kielillä tarkoitetaan ruotsin ja saksan kieltä eli vastaa vain niiden kielten osalta.

Muista kyselyn lopuksi lähettää vastauksesi painamalla lähetä-painiketta.

***Pakollinen**

Taustatiedot

1. Sukupuoli *

Merkitse vain yksi soikio.

Nainen

Mies

2. Ikä *

Merkitse vain yksi soikio.

24-33 vuotta

34-43 vuotta

44-53 vuotta

54-63 vuotta

64 vuotta tai vanhempi

3. Millä kouluasteella/kouluasteilla opetat? *

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Alakoulu
- Yläkoulu
- Lukio
- Ammattiopisto
- Ammattikorkeakoulu
- Yliopisto
- Kansanopisto
- Kansalaisopisto
- Muu: _____

4. Mitä aineita opetat? *

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Ruotsi
- Saksa
- Muu: _____

5. Kuinka monta vuotta olet toiminut opettajana? *

Merkitse vain yksi soikio.

- 0-2 vuotta
- 3-6 vuotta
- 7-15 vuotta
- 16 vuotta tai enemmän

Sosiaaliset mediat kielten opetuksessa

Sosiaalisilla medioilla tarkoitetaan tietoverkon avulla tapahtuvaa vuorovaikutteista viestintää, jossa keskustellaan, jaetaan ja rakennetaan tietoa julkisesti sekä luodaan ja ylläpidetään ihmisten välisiä suhteita. Tyypillisiä sosiaalisia medioita ovat esim. sisällönjakopalvelut (YouTube), verkkoyhteisöpalvelut (Facebook) ja keskustelupalstat (Suomi 24 Keskustelut).

(Lähde: Sosiaalisen median sanasto TSK 40, 2010)

6. Käytätkö sosiaalisia medioita kielten opetuksessa? *

Merkitse vain yksi soikio.

Kyllä *Siirry kysymykseen 7.*

En *Siirry kysymykseen 15.*

7. Mitä sosiaalisia medioita käytät kielten opetuksessa?

Valitse kaikki vaihtoehdot, joita käytät tai olet käyttänyt.

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Facebook
- Twitter
- YouTube
- Google Drive/Google Docs
- Blogipalvelut (esim. Blogger, Wordpress)
- Instagram
- WhatsApp
- Dropbox
- Keskustelupalstat (esim. Suomi24 Keskustelut)
- SlideShare
- Skype
- Wikit (esim. Wikipedia, Wikispaces)
- Flickr
- Etherpad
- Google Calendar
- Google Sites
- Diigo
- Doodle
- Google+
- Reddit
- Muu: _____

8. Kuinka usein käytät sosiaalisia medioita kielten opetuksessa?

Merkitse vain yksi soikio.

- Päivittäin
- Viikoittain
- Kuukausittain
- Harvemmin

9. Minkä kielitaidon osa-alueen harjoittelussa käytät sosiaalisia medioita?

Valitse yksi tai useampi vaihtoehto.

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Sanaston harjoittelu
- Rakenteiden harjoittelu
- Suullisen tuottamisen/viestinnän harjoittelu
- Kirjallisen tuottamisen/viestinnän harjoittelu
- Kuullun ymmärtämisen harjoittelu
- Tekstin ymmärtämisen harjoittelu
- Muu: _____

10. Miten käytät sosiaalisia medioita kielten opetuksessa?

Pyri kuvailemaan mahdollisimman tarkasti ja konkreettisesti erilaiset tavat, joilla sosiaalisia medioita opetuksessa käytät.

11. Minkälaisia kokemuksia sinulla on sosiaalisten medioiden käytöstä kielten opetuksessa?

Mitä hyötyjä ja/tai haittoja?

12. **Minkälaisia mahdollisuuksia sosiaaliset mediat mielestäsi tuovat opetukseen?**

13. **Minkälaisia haasteita sosiaaliset mediat mielestäsi tuovat opetukseen?**

14. **Mitä ideoita sinulla on sosiaalisten medioiden käytölle opetuksessa?**
Miten käyttöä voisi kehittää?

Siirry kysymykseen 17.

15. **Miksi et käytä sosiaalisia medioita kielten opetuksessa?**

16. **Mikä voisi kannustaa sinua käyttämään sosiaalisia medioita kielten opetuksessa?**

Avoimet oppimateriaalit kielten opetuksessa

Avoimet oppimateriaalit ovat vapaasti Internetissä käytettävissä olevia opetuskäyttöön tarkoitettuja materiaaleja. Kuka tahansa voi laillisesti ja vapaasti käyttää, kopioida, levittää ja muokata niitä tekijän antaman lisenssin mukaisesti. Useimmiten käytössä olevat avoimet lisenssit ovat Creative Commons (CC) -lisenssejä. Kuka tahansa voi myös tuottaa avoimia oppimateriaaleja.

Avoimia oppimateriaaleja ovat esim. vapaasti Internetissä käytettävissä olevat oppikirjat, erilaiset tehtävät, videot, kuvat, artikkelit, testit, sovellukset ym. Maksulliset ja tekijänoikeuksilla suojatut materiaalit eivät ole avoimia oppimateriaaleja.

(Lähteet:

Butcher, N. 2011. A Basic Guide to Open Educational Resources (OER). UNESCO, Commonwealth of Learning.

<http://bibliotecalibre.org/bitstream/001/290/8/978-1-894975-41-4.pdf>

UNESCO. What are Open Educational Resources (OERs)?

<http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/access-to-knowledge/open-educational-resources/what-are-open-educational-resources-oers/>)

17. Käytätkö avoimia oppimateriaaleja kielten opetuksessa? *

Merkitse vain yksi soikio.

Kyllä *Siirry kysymykseen 20.*

En *Siirry kysymykseen 18.*

18. Miksi et käytä avoimia oppimateriaaleja kielten opetuksessa?

19. Mikä voisi kannustaa sinua käyttämään avoimia oppimateriaaleja kielten opetuksessa?

Keskeytä lomakkeen täyttäminen.

20. **Mitä avoimia oppimateriaaleja käytät tai olet käyttänyt kielten opetuksessa?**

Valitse kaikki vaihtoehdot, joita käytät tai olet käyttänyt. Huomioi, että maksulliset ja tekijänoikeuksilla suojatut materiaalit eivät ole avoimia oppimateriaaleja. Jotkin avoimet oppimateriaalit voivat olla myös luonteeltaan sosiaalisia medioita.

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Avoimia oppikirjoja
- Valmiita sanasto- ja kielioppitehtäviä
- Valmiita kokeita tai testejä
- Kuvia
- Äänitiedostoja (esim. podcastit, musiikki)
- Videoita
- Animaatioita
- Tekstejä ja artikkeleja
- Sovelluksia (tableteille ja älypuhelimille saatavat)
- Pelejä
- Oppimisalustoja (esim. Moodle)
- Ohjelmistoja, joilla opettaja voi luoda erilaisia harjoituksia (esim. Quizlet)
- Ohjelmistoja, joilla oppilaat voivat tuottaa erilaista mediaa, kuten tekstiä, kuvaa tai ääntä (esim. VoiceThread)
- Käännöskoneita (esim. Google Translate)
- Diaesitysten jakopalveluita (esim. SlideShare)
- Muu: _____

21. **Kuinka usein käytät avoimia oppimateriaaleja kielten opetuksessa?**

Merkitse vain yksi soikio.

- Päivittäin
- Viikoittain
- Kuukausittain
- Harvemmin

22. Minkä kielitaidon osa-alueen harjoittelussa käytät avoimia oppimateriaaleja?

Valitse yksi tai useampi vaihtoehto.

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Sanaston harjoittelu
- Rakenteiden harjoittelu
- Suullisen tuottamisen/viestinnän harjoittelu
- Kirjallisen tuottamisen/viestinnän harjoittelu
- Kuullun ymmärtämisen harjoittelu
- Tekstin ymmärtämisen harjoittelu
- Muu: _____

23. Miten käytät avoimia oppimateriaaleja kielten opetuksessa?

Pyri kuvailemaan mahdollisimman tarkasti ja konkreettisesti erilaiset tavat, joilla avoimia oppimateriaaleja opetuksessa käytät.

24. Minkälaisia kokemuksia sinulla on avoimien oppimateriaalien käytöstä kielten opetuksessa?

Mitä hyötyjä ja/tai haittoja?

25. Minkälaisia mahdollisuuksia avoimet oppimateriaalit mielestäsi tuovat opetukseen?

26. **Minkälaisia haasteita avoimet oppimateriaalit mielestäsi tuovat opetukseen?**

27. **Oletko itse tuottanut ja jakanut avointa oppimateriaalia Internetiin muiden käytettäväksi?**

Merkitse vain yksi soikio.

Kyllä *Siirry kysymykseen 28.*

En *Siirry kysymykseen 30.*

28. **Minkälaista avointa oppimateriaalia olet tuottanut?**

29. **Miksi haluat jakaa tuottamaasi oppimateriaalia Internetissä?**

Siirry kysymykseen 31.

30. **Miksi et ole tuottanut ja jakanut omaa avointa oppimateriaalia Internetiin?**

31. **Mitä ideoita sinulla on avointen oppimateriaalien käytölle opetuksessa?**

Miten käyttöä voisi kehittää?
